ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ
ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΙΝΕ/ΓΣΕΕ Τεύχος 224, Ιούλιος-Αύγουστος 2015

ΠΛΗΡΩΜΕΝΟ ΤΕΛΟΣ ΚΕΜΠ ΚΡΥΟΝΕΡΙΟΥ Αριθμός Αδείας 4537
ΕΛΤΑ Hellenic Post
ΕΝΤΥΠΟ ΚΛΕΙΣΤΟ ΑΡ. ΑΔΕΙΑΣ 1973/05 ΚΕΜΠ ΚΡΥΟΝΕΡΙΟΥ

ΙΝΕ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΣΕΕ

- **Η δημοσιονομική προσαρμογή και το μακροοικονομικό σύστημα**
- **Οι αλλαγές στο ασφαλιστικό το 2015**
- **Invest in Green Jobs & Skills: Τρίτο Ενημερωτικό Δελτίο**

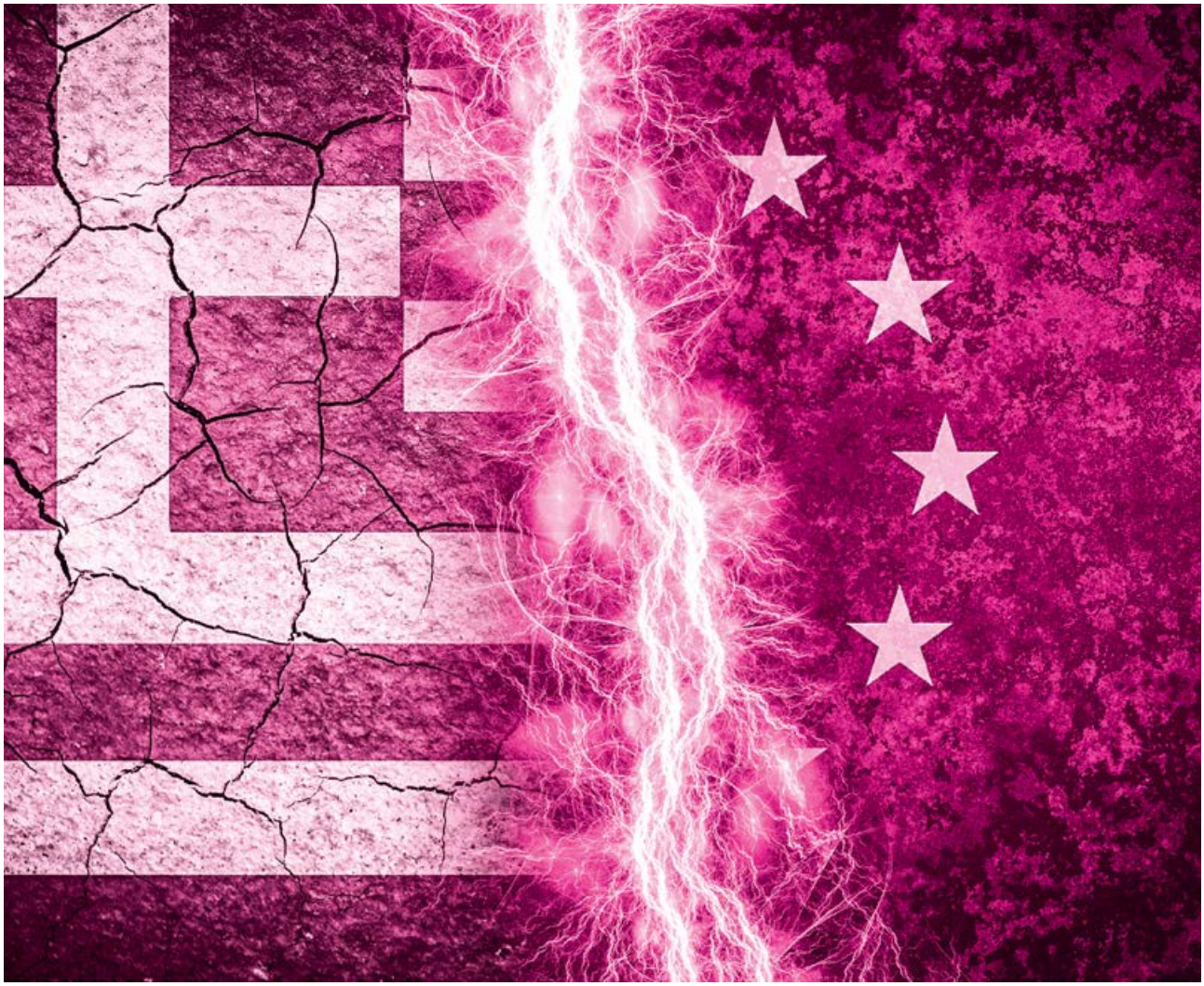

• Δραστηριότητες του ΙΝΕ/ΓΣΕΕ

ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΣΕΕ

Τεύχος 224, Ιούλιος-Αύγουστος 2015

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΣΥΝΤΑΞΗΣ

Η παγκόσμια οικονομική κρίση του 2008, οι επιπτώσεις της στην ελληνική οικονομία με την κρίση χρέους και την αδυναμία αναχρηματοδότησης για την αποπληρωμή του καθώς και η επιλογή των ελληνικών κυβερνήσεων να εφαρμόσουν μνημονιακές πολιτικές προκειμένου να εξασφαλίσουν την απαιτούμενη χρηματοδότηση είχε σοβαρές αρνητικές επιπτώσεις και στην βιωσιμότητα του ασφαλιστικού συστήματος. Στο παρόν τεύχος της ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ παρουσιάζονται οι αλλαγές που συντελέσθηκαν στην ασφαλιστική νομοθεσία το 2015, καθώς επίσης και το πρώτο κεφάλαιο της ετήσιας έκθεσης του ΙΝΕ για την ελληνική οικονομία και την απασχόληση που αναφέρεται στην κρίση χρέους και την δημοσιονομική λιτότητα. Στα επόμενα τεύχη θα ακολουθήσουν και άλλες δημοσιεύσεις από την ετήσια έκθεση του ΙΝΕ ως μια προσπάθεια ευρύτερης διάδοσης των πορισμάτων της στην επιστημονική κοινότητα τους συνδικαλιστικούς φορείς και σε κάθε ενδιαφερόμενο.

ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ • ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΓΣΕΕ

ΕΚΔΟΤΗΣ: Γιάννης Παναγόπουλος
ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ: Γιώργος Αργείτης, Γιάννης Κουζής, Δημήτρης Κατσορίδας, Γιώργος Κολλιάς, Γιώργος Κρητικίδης
ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ: Γιώργος Αργείτης
ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ: Γ. Κολλιάς, Δ. Κατσορίδας
ΓΡΑΦΕΙΑ: Ιουλιανού 24 Αθήνα, Τηλ: 210 8202247, Fax: 210 8202202
ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΑ: www.inegsee.gr • **ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ:** vpetrak@inegsee.gr
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ: ΚΑΜΠΥΛΗ, Αντιγόνης 60, Τηλ: 210 5156820, Fax: 210 5156811, www.kambili.gr

ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ ΛΙΤΟΤΗΤΑ, ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΚΑΙ ΚΡΙΣΗ ΧΡΕΟΥΣ: ΦΑΥΛΟΣ ΚΥΚΛΟΣ ΑΣΤΑΘΕΙΑΣ, ΥΦΕΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΥ

1.1 Εισαγωγή

Πέντε χρόνια μετά το ξέσπασμα της κρίσης δημόσιου χρέους και την εφαρμογή προγραμμάτων δημοσιονομικής λιτότητας, η χώρα μας εξακολουθεί να είναι δημοσιονομικά εγκλωβισμένη στην παγίδα χρέους με αβέβαιη προοπτική. Όπως θα αναλύσουμε και θα δείξουμε παρακάτω, η αποτυχία της δημοσιονομικής λιτότητας ως μέσο δημοσιονομικής προσαρμογής της οικονομίας είναι διττή: αφενός έχει πολύ περιορισμένα και αβέβαια αποτελέσματα σε σχέση με την ανάκτηση της φερεγγυότητας και της αξιοπιστίας του ελληνικού δημόσιου τομέα και αφετέρου έχει συντελέσει σημαντικά στην αποσταθεροποίηση του μακροοικονομικού και του χρηματοπιστωτικού συστήματος της οικονομίας.[1]

Ως αποτέλεσμα, και με δεδομένη τη νομισματική και τη χρηματοπιστωτική αρχιτεκτονική της Ευρωζώνης, η ελληνική οικονομία εξακολουθεί ακόμη και στην τρέχουσα περίοδο να έχει υψηλό πιστωτικό ρίσκο και αβέβαιη προοπτική εξόδου για δανεισμό στις ιδιωτικές αγορές ομολόγων. Η χώρα μας συνεχίζει να αντιμετωπίζει σημαντικούς περιορισμούς ρευστότητας με ιδιαίτερα αρνητικές συνέπειες στον πραγματικό τομέα της οικονομίας, στην απασχόληση και στις αναπτυξιακές προοπτικές της. Πρέπει να σημειωθεί με ιδιαίτερη έμφαση ότι η αναπτυξιακή εμπλοκή της οικονομίας και η ύφεση ουσιαστικά υπονομεύουν τη δυνατότητα του ελληνικού κράτους να ικανοποιεί τις δανειακές υποχρεώσεις του, τροφοδοτώντας την κρίση χρέους και παρατείνοντας τον εγκλωβισμό της χώρας στην παγίδα χρέους. Η αμφίδρομη σχέση μεταξύ εξυπηρέτησης του δημόσιου χρέους, μακροοικονομικής και χρηματοπιστωτικής σταθερότητας και οικονομικής μεγέθυνσης είναι κομβικής σημασίας στην αξιολόγηση της ασκούμενης οικονομικής πολιτικής.

1. Για τις επιπτώσεις της οικονομικής πολιτικής της λιτότητας στο δημοσιονομικό και το μακροοικονομικό σύστημα των χωρών-μελών της ΕΕ, βλ. ETUI (2014, 2015) και iAGS (2015).

Στο πλαίσιο αυτό, η αξιολόγηση της σχέσης δημοσιονομικής λιτότητας και δημοσιονομικής προσαρμογής το 2014 θα πρέπει να περιλαμβάνει τρία επίπεδα ανάλυσης: την εξέλιξη της προσαρμογής των εσόδων και των δαπανών, ώστε να εκτιμηθεί η έκταση της δημοσιονομικής προσαρμογής, την επίτευξη βιώσιμων πρωτογενών πλεονασμάτων, και συνεπώς την αξιολόγηση της φερεγγυότητας του κρατικού τομέα της οικονομίας και της βιωσιμότητας του δημόσιου χρέους, και τέλος τις μακροοικονομικές και αναπτυξιακές επιπτώσεις της δημοσιονομικής προσαρμογής.

1.2 Η εξέλιξη της δημοσιονομικής προσαρμογής το 2014

Ο Πίνακας 1.1 αποτυπώνει βασικά μεγέθη του προϋπολογισμού της Γενικής Κυβέρνησης το 2014 ανά τρίμηνο και ανά έτος σε σύγκριση με το 2013.

Πίνακας 1.1: Δαπάνες και έσοδα προϋπολογισμού Γενικής Κυβέρνησης 2014 (σε εκατ. ευρώ)

	2014					2013					Διαφορά Συνόλων
Τρίμηνα	I	II	III	IV	Σ	I	II	III	IV	Σ	%
I. Έσοδα (1+2+3+4+5+6)	18356	17850	19403	20358	75966	17789	16552	22646	21605	78592	-5%
Άμεσοι φόροι	4557	4034	5290	4792	18673	4474	3668	5592	6566	20300	-11%
Έμμεσοι φόροι	5335	5009	7333	7318	24995	5485	5420	6434	5969	23307	10%
Ασφαλιστικές εισφορές	4906	4738	4766	4634	19045	4814	4912	4981	4876	19582	-4%
Μεταβιβάσεις	2836	2743	698	2360	8637	2279	1352	4393	2876	10900	-32%
Πωλήσεις μη χρημ/κών παγίων	10	270	12	120	412	66	4	30	18	117	684%
Λοιπά έσοδα	712	1057	1302	1134	4205	671	1196	1217	1301	4386	-5%
II. Δαπάνες (1+2+3+4+5+6+7+8)	17841	19689	19789	22191	79510	18898	20934	20645	25090	85567	-8%
Αμοιβές προσωπικού	3818	3876	3854	4026	15575	4004	4100	3970	4070	16145	-3%
Αγορά αγαθών και υπηρεσίων	957	1882	1620	2882	7340	1145	2586	2054	3419	9204	-21%
Τόκοι καταβληθέντες	1984	1191	1657	778	5610	1860	1683	1797	751	6091	-14%
Επιδοτήσεις	120	184	100	112	517	125	170	121	124	540	-4%
Μεταβιβάσεις	874	1061	797	1171	3902	1598	1027	1589	1413	5628	-24%
Κοινωνικές παροχές	9138	9920	10334	10332	39724	9610	9891	9832	11656	40989	-3%
Αγορές μη χρημ/κών παγίων	947	1572	1422	2879	6820	552	1460	1268	3646	6927	-9%
Λοιπές δαπάνες	3	4	5	10	23	3	17	13	11	44	-52%
Πρωτογενές ισοζύγιο (I-II+II.3)	2499	-648	1271	-1055	627*	751	-2699	3799	-2734	-884	334%
Ισοζύγιο (I-II)	515	-1839	-387	-1833	-3543	-1109	-4383	2001	-3485	-6975	33%
Ισοζύγιο ΟΚΑ	804	-379	-295	-220	-91	1101	321	514	-590	1346	-107%

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών

** Έχουν αφαιρεθεί τα προϋπολογιζόμενα έσοδα από τα κέρδη των Κεντρικών Τραπεζών.*

Παρατηρούμε σημαντική υστέρηση εσόδων της τάξης του 5% και μείωση των δημόσιων δαπανών κατά 8% συγκριτικά με το 2013. Το συνδυασμένο αποτέλεσμα των παραπάνω δύο εξελίξεων ήταν η επίτευξη πρωτογενούς πλεονάσματος 0,4% του ΑΕΠ. Ωστόσο, υστέρηση παρατηρείται τόσο από την πλευρά των εσόδων όσο και των δαπανών σε σχέση με τις προβλέψεις του Προγράμματος Οικονομικής Προσαρμογής (ΠΟΠ).[2] Συγκεκριμένα, η υστέρηση στα έσοδα ήταν 5,5 δισ. ευρώ, ενώ οι πρωτογενείς δαπάνες ήταν χαμηλότερες κατά 6,2 δισ. ευρώ. Το πρωτογενές ισοζύγιο ήταν πλεονασματικό, αυξημένο κατά περίπου 1,5 δισ. ευρώ σε σχέση με το 2013, υστερεί ωστόσο έναντι του στόχου κατά 500 εκατ. ευρώ, δίχως να συνυπολογίζονται τα κέρδη των ευρωπαϊκών Κεντρικών Τραπεζών από τη διακράτηση ομολόγων του ελληνικού Δημοσίου. Συνεπώς, και το 2014 συνεχίστηκε η δημοσιονομική προσαρμογή της ελληνικής οικονομίας με άξονα τη μείωση των δημόσιων δαπανών. Ωστόσο, ο φαύλος κύκλος δημοσιονομικής λιτότητας και ύφεσης συμπιέζει τα δημόσια έσοδα και πυροδοτεί πιέσεις για λήψη προκυκλικών μέτρων μείωσης των κρατικών δαπανών, έτσι ώστε να επιτευχθεί η τιμή-στόχος του πρωτογενούς πλεονάσματος που προβλέπει το ΠΟΠ.

Αξιοσημείωτο είναι ότι ο παράγοντας που περιόρισε την πτώση των κρατικών εσόδων το 2014 ήταν η αύξηση των έμμεσων φόρων. Συγκρίνοντας τα αντίστοιχα τρίμηνα, παρατηρούμε ότι ο μεγαλύτερος όγκος των εσόδων παρατηρείται στο τρίτο τρίμηνο και για τις δύο χρονιές, εξέλιξη αναμενόμενη εάν αναλογιστεί κανείς τη συμβολή του τουρισμού στη συνολική οικονομική δραστηριότητα και επομένως στα κρατικά έσοδα. Σύμφωνα με την Τράπεζα της Ελλάδος (2015), η τουριστική κίνηση το 2014 σημείωσε αύξηση 15,6%, ενώ τα έσοδα από έμμεσους φόρους κατέγραψαν αύξηση 14%.

Το τελευταίο τρίμηνο του 2014 οι άμεσοι φόροι παρουσίασαν υποχώρηση τόσο ως προς το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους όσο και ως προς το προηγούμενο τρίμηνο του ίδιου έτους, γεγονός το οποίο πιθανότατα συνδέεται με την αβεβαιότητα που δημιούργησε ο εκλογικός κύκλος. Σε ετήσια βάση καταγράφηκε υποχώρηση της είσπραξης άμεσων φόρων κατά 11%, η οποία ωστόσο αντισταθμίστηκε από την ανάλογου ύψους αύξηση της απόδοσης των έμμεσων φόρων. Πρέπει επίσης να σημειωθεί και η περαιτέρω μείωση των εσόδων από ασφαλιστικές εισφορές, εξέλιξη που, με τη σειρά της, συνδέεται με τη μείωση του μη μισθολογικού κόστους και τις αρνητικές εξελίξεις στην αγορά εργασίας.

Στο Διάγραμμα 1.1 παρατηρούμε ότι ο λόγος άμεσων/έμμεσων φόρων κινείται συστηματικά άνω της μονάδας για την ΕΕ-15, γεγονός που συνεπάγεται ότι οι άμεσοι φόροι έχουν μεγαλύτερο ειδικό βάρος στα δημόσια έσοδα. Αντιθέτως, στην Ελλάδα ο λόγος κινείται κοντά στο 0,7 κατά μέσο όρο. Το 2014 ο λόγος ανήλθε στο 0,8 με πιθανό το ενδεχόμενο μείωσής του από το 2015 βάσει των πρόσφατων αυξήσεων στον ΦΠΑ στο πλαίσιο της νέας συμφωνίας μεταξύ των δανειστών και της Ελλάδας.

2. Βλ. European Commission (2014).

Διάγραμμα 1.1: Λόγος άμεσων/έμμεσων φόρων

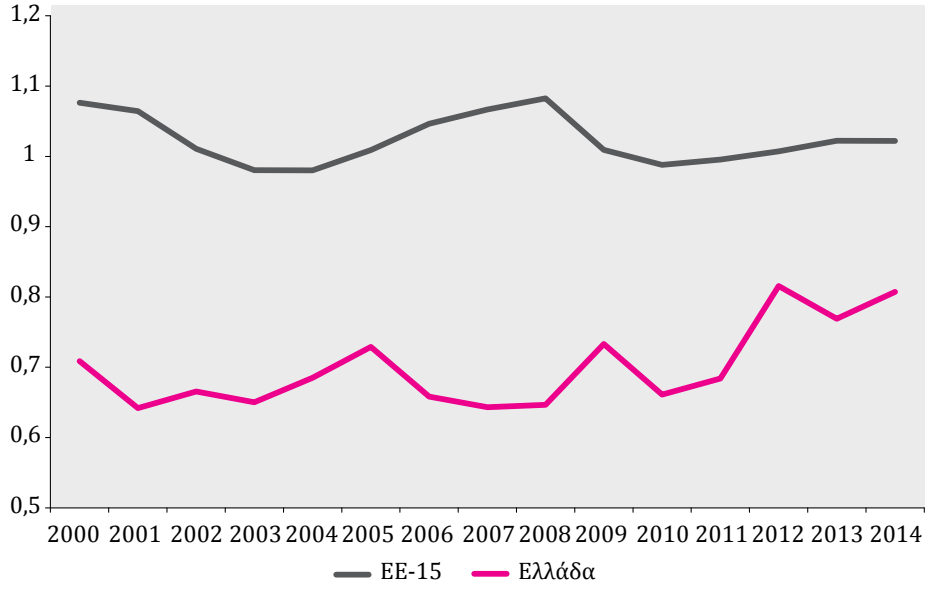

Πηγή: Eurostat (επεξεργασία ΙΝΕ ΓΣΕΕ)

Από την πλευρά των δημόσιων δαπανών, η μεγαλύτερη μείωση σημειώθηκε στη δημόσια κατανάλωση, ενώ αξιοσημείωτη είναι η σημαντική περιστολή των κοινωνικών δαπανών και των μεταβιβάσεων. Θα ήταν σκόπιμο να αναφερθεί η περιστολή των παροχών ασθενείας κατά 23% και των κοινωνικών επιδομάτων κατά 17%, ώστε να γίνει απολύτως εμφανής η συρρίκνωση του κοινωνικού κράτους στην Ελλάδα στο πλαίσιο των προγραμμάτων οικονομικής προσαρμογής. Επίσης, μολονότι υπήρξε σημαντική περικοπή των δαπανών των Οργανισμών Κοινωνικής Ασφάλισης, το ισοζύγιό τους εξακολουθεί να είναι ελλειμματικό ως συνέπεια της δραματικής υστέρησης των εσόδων τους. Οι προγραμματισμένες δαπάνες για το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων ανέρχονταν στα 6,8 δισ. ευρώ, ελαφρά υψηλότερες από τον απολογισμό του 2013 (6,65 δισ. ευρώ), η χρηματοδότηση των οποίων βασίστηκε κυρίως στο Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης (ΕΣΠΑ) 2014-2020, το οποίο έχει πλέον αναδειχτεί σε κύριο εργαλείο αναπτυξιακής δημοσιονομικής πολιτικής.

1.3 Η εξέλιξη του δημόσιου χρέους

Στο Διάγραμμα 1.2 παρουσιάζεται η πορεία του ελληνικού δημόσιου χρέους την περίοδο 2000-2019 βάσει προβλέψεων του ΔΝΤ σε σύγκριση με το έλλειμμα της Γενικής Κυβέρνησης. Παρατηρούμε ότι η εξέλιξη του δημόσιου χρέους είχε μια σχετικά σταθερή αναλογία σε σχέση με το δημόσιο έλλειμμα μέχρι το 2009. Αντίθετα, την περίοδο 2009-2014 παρατηρούμε σημαντική αναντιστοιχία στην εξέλιξη της σχέσης μεταξύ των δύο δημοσιονομικών μεταβλητών. Το δημόσιο έλλειμμα μειώθηκε σημαντικά ως αποτέλεσμα της βίαιης δημοσιονομικής προσαρμογής. Το δημόσιο χρέος δείχνει σταθεροποιημένο σε πολύ υψηλό επίπεδο. Το «κούρεμα» του χρέους το 2012 δεν είχε κάποιον ουσιαστικό αντίκτυπο στο ύψος του χρέους.

Διάγραμμα 1.2: Δημόσιο χρέος και έλλειμμα στην Ελλάδα (δισ. ευρώ)

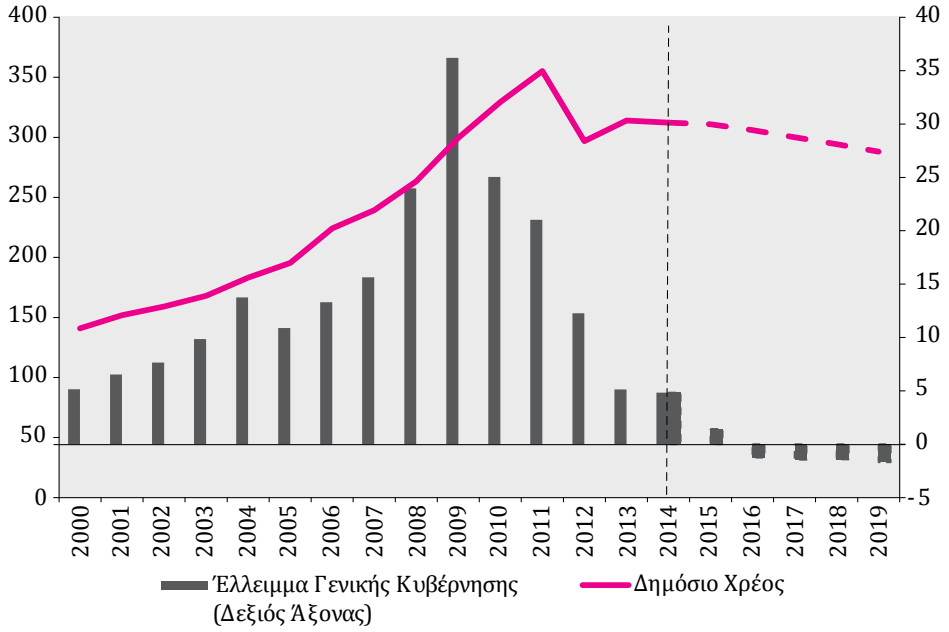

Πηγή: World Economic Outlook, IMF, Απρίλιος 2015

Ο Πίνακας 1.2 μας δίνει μια εικόνα της δυναμικής βασικών παραμέτρων που επηρεάζουν την εξέλιξη του λόγου δημόσιο χρέος/ΑΕΠ για την περίοδο 2011-2016. Το βασικό συμπέρασμα είναι ότι τα προγράμματα οικονομικής προσαρμογής έχουν αποτύχει να δημιουργήσουν προϋποθέσεις δημοσιονομικής σταθεροποίησης και εξόδου της Ελλάδας από την κρίση χρέους. Ειδικότερα, η διαχείριση των δανειακών υποχρεώσεων της χώρας στηρίχτηκε στο δίπτυχο νέος δανεισμός, για να αποφευχθεί στάση πληρωμών από την Ελλάδα, και άσκηση πολιτικής δημοσιονομικής προσαρμογής και εσωτερικής υποτίμησης, για να προκληθεί «επεκτατικό σοκ» στην οικονομία μέσω των εξαγωγών. Στον Πίνακα 1.2 παρατηρούμε ότι το «κούρεμα» του χρέους το 2012 απορροφήθηκε πλήρως από την αύξηση του δανεισμού. Το αποτέλεσμα αυτό σε συνδυασμό με την ύφεση που τελικά προκάλεσε η λιτότητα εκτόξευσε το ποσοστό του δημόσιου χρέους στο 177% του ΑΕΠ το 2014.

Πίνακας 1.2: Δυναμική εξέλιξη του λόγου χρέος/ΑΕΠ της Γενικής Κυβέρνησης

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Χρέος /ΑΕΠ	171,3	156,9	175,0	177,1	180,2	173,5
Μεταβολή λόγου χρέος /ΑΕΠ	25,3	-14,4	18,0	2,1	3,1	-6,7
Συνεισφορά παραγόντων στη μεταβολή του λόγου χρέος/ΑΕΠ (1 + 2 + 3):						
1. Πρωτογενές ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης	3,0	3,7	8,3	-0,4	-2,1	-1,8
2. Συσσωρευμένο αποτέλεσμα (snowball effect)	15,3	11,5	10,1	5,7	4,9	0,3
Εκ του οποίου:						
Τόκοι	7,3	5,0	4,0	3,9	4,2	3,9
Μεγέθυνση ΑΕΠ	8,9	6,6	3,9	-0,8	-0,5	-2,9
Πληθωρισμός	-0,8	-0,1	2,3	2,6	1,2	-0,7
3. Προσαρμογή αποθεμάτων-ροών	7,0	-29,6	-0,4	-3,3	0,3	-5,3

Πηγή: AMECO (επεξεργασία ΙΝΕ ΓΣΕΕ)

Η μετάβαση του δημοσιονομικού συστήματος σε καθεστώς πρωτογενών πλεονασμάτων συμβάλλει θετικά στην εξέλιξη του λόγου χρέος/ΑΕΠ. Ωστόσο, η επίτευξη πρωτογενών πλεονασμάτων μέσω δημοσιονομικής λιτότητας δεν είναι βιώσιμη επιλογή μείωσης του χρέους. Τέλος, πρέπει επίσης να σημειωθεί και η θετική επίδραση του αποπληθωρισμού στη μεγέθυνση του χρέους. Ειδικότερα, το 2014 η αύξηση του λόγου χρέος/ΑΕΠ κατά 2,1% τροφοδοτήθηκε κυρίως από τη συνεχιζόμενη αποπληθωριστική τροχιά της ελληνικής οικονομίας (συμβολή 2,6 ποσοστιαίες μονάδες) και τις υψηλές πληρωμές για τόκους (συμβολή 3,9 ποσοστιαίες μονάδες). Παράλληλα, και παρά την ένταση της δημοσιονομικής προσαρμογής, το επιτευχθέν πρωτογενές πλεόνασμα συνέβαλε μόλις κατά 0,4% στη μείωση του λόγου χρέος/ΑΕΠ.

1.4 Η φερεγγυότητα του ελληνικού δημόσιου τομέα

Μια από τις βασικές υποθέσεις που στηρίζουν την επιχειρηματολογία για την αναγκαιότητα εφαρμογής προγραμμάτων δημοσιονομικής προσαρμογής είναι η συμβολή τους στην ανάκτηση της φερεγγυότητας και της αξιοπιστίας του ελληνικού δημόσιου τομέα ως προϋπόθεση για την επιστροφή και την πρόσβαση της Ελλάδας στις ιδιωτικές αγορές ομολόγων. Επομένως, το ερώτημα το οποίο θα μας απασχολήσει στην ανάλυση που ακολουθεί είναι εάν πράγματι η εφαρμογή των προγραμμάτων δημοσιονομικής προσαρμογής οδήγησε και σε ποιο βαθμό σε βιώσιμη ανάκτηση της φερεγγυότητας του ελληνικού δημόσιου τομέα. Είναι σημαντικό να σημειωθεί στο σημείο αυτό –κάτι που θα δείξουμε και στη συνέχεια– ότι η αξιολόγηση της βιωσιμότητας του χρέους συνεπάγεται την αξιολόγηση

της βιωσιμότητας του πρωτογενούς πλεονάσματος μιας οικονομίας και συνεπώς της διατηρήσιμης δυνατότητάς της να ικανοποιεί τις δανειακές υποχρεώσεις της. Στο αναλυτικό πλαίσιο που ακολουθεί το βιώσιμο πρωτογενές πλεόνασμα είναι καθοριστικής σημασίας για τον προσδιορισμό της εθνικής στρατηγικής εξόδου από την παγίδα χρέους και κατά προέκταση από τις παγίδες λιτότητας και ρευστότητας.

Σύμφωνα με το Δείκτη Φερεγγυότητας (ΔΦ)[3] που χρησιμοποιούμε στην παρούσα Έκθεση, η φερεγγυότητα του δημόσιου τομέα εξαρτάται από τη σχέση μεταξύ πρωτογενούς πλεονάσματος και των τόκων του υφιστάμενου συσσωρευμένου χρέους. Η εμπειρική αξιολόγηση της φερεγγυότητας του δημόσιου τομέα διακρίνεται σε τρεις κλίμακες. Ειδικότερα, ο δημόσιος τομέας βρίσκεται σε κατάσταση:

Α. Κερδοσκόπου (speculative), όταν το πρωτογενές πλεόνασμα καλύπτει τους τόκους και μέρος του ληξιπρόθεσμου χρέους. Στην περίπτωση αυτή, ο δημόσιος τομέας θεωρείται απολύτως φερέγγυος και αξιόπιστος, το δημόσιο χρέος θεωρείται εξυπηρετήσιμο και συνεπώς η αξιοπιστία της χώρας επαρκής για την ομαλή αναχρηματοδότηση των δανειακών υποχρεώσεων μέσω των αγορών.

Β. Ponzi, όταν το πρωτογενές πλεόνασμα δεν καλύπτει το σύνολο των τόκων. Στην περίπτωση αυτή, ο δημόσιος τομέας δεν θεωρείται απολύτως φερέγγυος, ενώ η αναχρηματοδότηση του δημόσιου χρέους εξαρτάται από τις αγορές και η αξιοπιστία της χώρας από τις μακροοικονομικές και αναπτυξιακές προοπτικές της οικονομίας, και ειδικά από τον προσδοκώμενο ρυθμό οικονομικής μεγέθυνσης.

Γ. Ultra-Ponzi, όταν υπάρχει πρωτογενές έλλειμμα. Στην περίπτωση αυτή υπάρχει πρόβλημα φερεγγυότητας, το πιστωτικό ρίσκο της οικονομίας είναι υψηλό και συνεπώς η άντληση ρευστότητας από τις αγορές για την κάλυψη των διαρκώς αυξανόμενων δανειακών αναγκών κρίνεται εξαιρετικά αβέβαιη και απολύτως εξαρτημένη από τις προοπτικές της οικονομίας και τις εκτιμήσεις ρίσκου των αγορών.

Στο Διάγραμμα 1.3 αποτυπώνεται η εξέλιξη του ΔΦ του δημόσιου τομέα στην Ελλάδα κατά το χρονικό διάστημα 1995-2014. Παρατηρούμε ότι την περίοδο 1995-2002 ο ελληνικός δημόσιος τομέας ήταν σε κατάσταση Ponzi. Ωστόσο, από το 2003 σημειώνεται δραματική υποβάθμιση της φερεγγυότητάς του με τη μετάβασή του σε κατάσταση ultra-Ponzi. Η δυσμενής αυτή εξέλιξη ουσιαστικά προκαλεί πρόβλημα φερεγγυότητας και αποκαλύπτει την εύθραυστη κατάσταση στην οποία είχε περιέλθει η ελληνική οικονομία κατά το ξέσπασμα της διεθνούς χρηματοοικονομικής κρίσης το 2008.

3. Για μια αναλυτική παρουσίαση του Δείκτη Φερεγγυότητας που χρησιμοποιούμε στην ανάλυσή μας, βλ. Αργείτης (2012) και Μιχοπούλου (2014).

Διάγραμμα 1.3: Δείκτης Φερεγγυότητας ελληνικού δημόσιου τομέα (1995-2014)

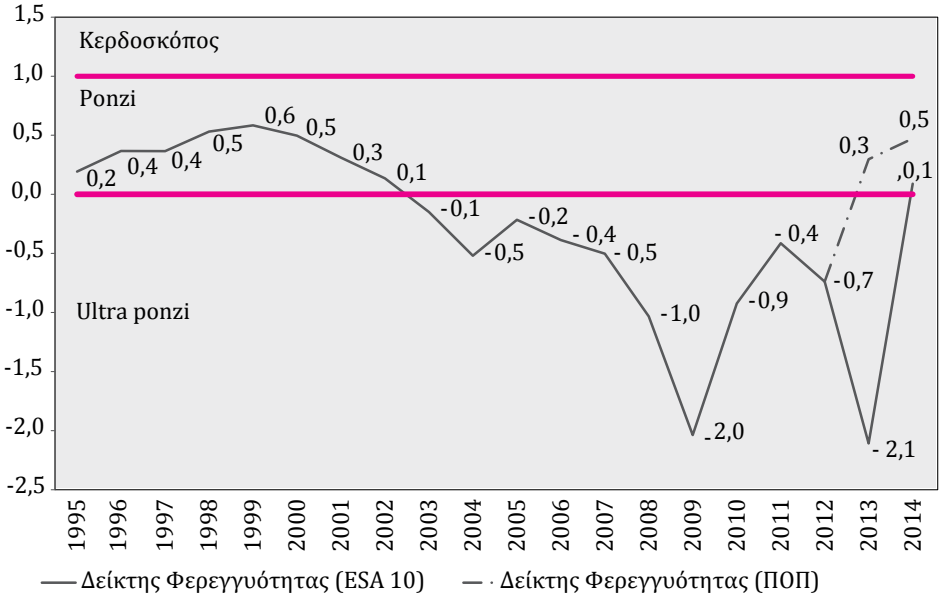

Πηγή: Eurostat, κρατικός προϋπολογισμός 2015 (επεξεργασία ΙΝΕ ΓΣΕΕ)

Ωστόσο, το στοιχείο που χρήζει ιδιαίτερου σχολιασμού είναι η εξέλιξη του ΔΦ του ελληνικού δημοσίου την περίοδο 2010-2014, δηλαδή την περίοδο εφαρμογής των προγραμμάτων δημοσιονομικής προσαρμογής και χρηματοδοτικής στήριξης από την Τρόικα. Παρατηρούμε ότι μεταξύ 2010-2012, και παρά τη λήψη πρωτοφανών σε εύρος και ένταση μέτρων λιτότητας, ο ελληνικός δημόσιος τομέας εξακολουθεί να βρίσκεται σε μια εξαιρετικά εύθραυστη χρηματοπιστωτική κατάσταση, απόρροια των υψηλών πρωτογενών ελλειμμάτων και της βαθιάς ύφεσης της ελληνικής οικονομίας. Η ποιοτική ερμηνεία της εξέλιξης του ΔΦ μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η υπόθεση της ανάκτησης της φερεγγυότητας και της αξιοπιστίας της Ελλάδας, καθώς και της αναβάθμισης της πιστοληπτικής της ικανότητας δεν ήταν ρεαλιστική.

Από το 2013 και ύστερα, ο ΔΦ λαμβάνει διαφορετικές τιμές, γεγονός που αποτυπώνει τη διαφορετική προσέγγιση υπολογισμού του πρωτογενούς δημοσιονομικού ισοζυγίου από τη Eurostat και το ΠΟΠ.[4] Σύμφωνα με το ΠΟΠ, η χρηματοπιστωτική κατάσταση του ελληνικού Δημοσίου βελτιώνεται το 2013 ως αποτέλεσμα της επίτευξης πρωτογενούς πλεονάσματος, εξέλιξη που αποτυπώνεται στην «αναβάθμιση» της χρηματοοικονομικής του θέσης στην κατηγορία Ponzi. Αντίθετη είναι η εξέλιξη βάσει των στοιχείων της Eurostat για το 2013, καθώς ο ΔΦ παραμένει στην κατηγορία ultra-Ponzi. Το 2014 ο

4. Ειδικότερα, σύμφωνα με τη μεθοδολογία του ΠΟΠ, στον υπολογισμό του πρωτογενούς πλεονάσματος προσμετρώνται τα έσοδα από τις ιδιωτικοποιήσεις, το κόστος της ανακεφαλαιοποίησης των τραπεζών, καθώς και τα κέρδη των ευρωπαϊκών Κεντρικών Τραπεζών από τη διακράτηση ομολόγων του ελληνικού Δημοσίου. Όπως είναι φυσικό, το γεγονός αυτό αποτυπώνεται σε μεγαλύτερο πρωτογενές πλεόνασμα και συνεπώς σε υψηλότερη τιμή του ΔΦ.

δημόσιος τομέας μετακινείται οριακά στην κατηγορία Ponzi. Το κρίσιμο ωστόσο εύρημα είναι ότι, παρά την παρέλευση μιας ολόκληρης τετραετίας εφαρμογής σκληρών πολιτικών δημοσιονομικής και εισοδηματικής λιτότητας, το ελληνικό κράτος εξακολουθεί, σύμφωνα και με τις δύο προσεγγίσεις υπολογισμού του δημοσιονομικού πλεονάσματος, να βρίσκεται εγκλωβισμένο στην εύθραυστη χρηματοπιστωτική κατάσταση Ponzi.

Αν συμπεριλάβουμε στην αξιολόγησή μας το γεγονός ότι το πρωτογενές πλεόνασμα που επιτεύχθηκε δεν ήταν βιώσιμο, καθώς ήταν αποτέλεσμα λιτότητας και όχι ανάπτυξης, τότε τα παραπάνω εμπειρικά ευρήματα δείχνουν την αποτυχία των προγραμμάτων οικονομικής προσαρμογής. Η ασκούμενη οικονομική πολιτική δεν συνέβαλε στην εδραίωση διατηρήσιμων συνθηκών δημοσιονομικής σταθερότητας και αξιοπιστίας και στη διασφάλιση ταχείας και αυτόνομης πρόσβασης της χώρας στις αγορές κεφαλαίων. Αντίθετα, η ελληνική οικονομία συνεχίζει να εμφανίζει μη βιώσιμο πρωτογενές πλεόνασμα και υψηλό πιστωτικό ρίσκο, που συστηματικά υπονομεύουν την πιστοληπτική της αξιοπιστία και παρατείνουν τις συνθήκες μακροοικονομικής, νομισματικής και χρηματοοικονομικής αστάθειας στις οποίες έχει εγκλωβιστεί τα τελευταία πέντε χρόνια. Συνεπώς, η αξιολόγηση της φερεγγυότητας και της αξιοπιστίας του δημόσιου τομέα για τα αμέσως επόμενα χρόνια είναι απολύτως εξαρτημένη από τον προσδοκώμενο ρυθμό οικονομικής μεγέθυνσης και την εξέλιξη των υποχρεώσεων της χώρας σε τόκους.

1.5 Οι μακροοικονομικές επιπτώσεις της δημοσιονομικής προσαρμογής

Η πολιτική της δημοσιονομικής προσαρμογής έχει προκαλέσει σημαντικές αρνητικές μακροοικονομικές και χρηματοπιστωτικές επιπτώσεις, συμβάλλοντας στην υπονόμευση των μακροχρόνιων αναπτυξιακών προοπτικών της ελληνικής οικονομίας. Στην εμπειρική[5] ανάλυση που ακολουθεί επιχειρούμε μια συγκριτική αξιολόγηση των επιπτώσεων της δημοσιονομικής προσαρμογής στις χώρες-μέλη της Ευρωζώνης.

5. Οι σχέσεις των μεταβλητών που παρουσιάζουμε στην Έκθεση υπό τη μορφή διαγραμμάτων διασποράς αποτελούν εύγλωττη απεικόνιση των σχέσεων αυτών, αλλά δεν υποκαθιστούν την οικονομετρική ανάλυση, που διερευνά τους προσδιοριστικούς παράγοντες της εξαρτημένης μεταβλητής.

Διάγραμμα 1.4: Δημοσιονομική προσαρμογή και δημόσιο χρέος (ως ποσοστό στο ΑΕΠ) στην Ευρωζώνη και στα κράτη-μέλη (2011-2014)

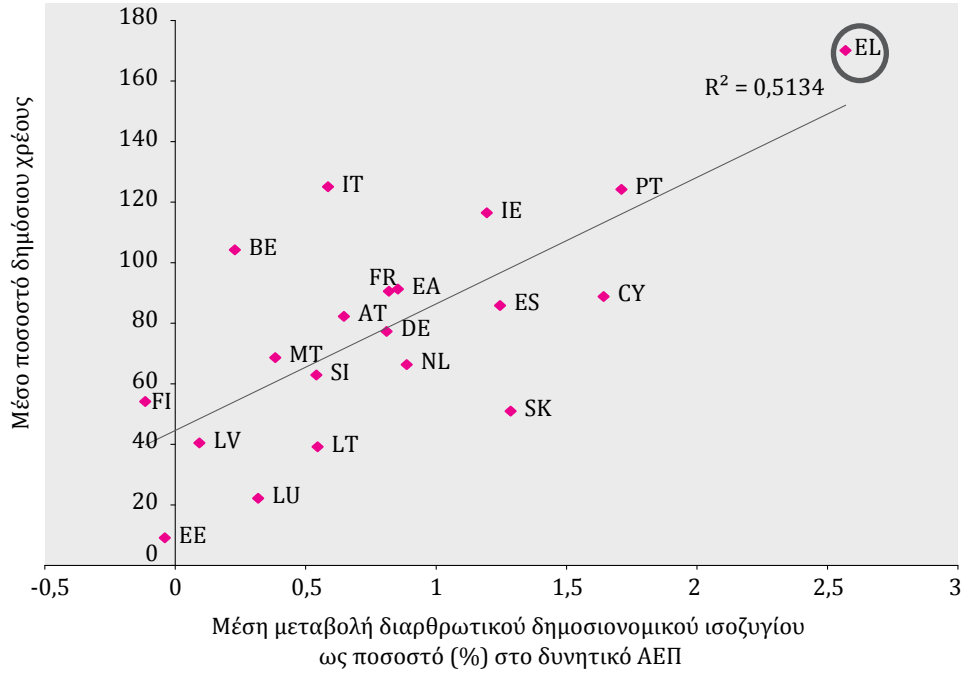

Πηγή: AMECO, Μάιος 2015 (επεξεργασία ΙΝΕ ΓΣΕΕ)

Ειδικότερα, στο Διάγραμμα 1.4 εξετάζουμε τη σχέση μεταξύ της μέσης ετήσιας δημοσιονομικής προσαρμογής και του μέσου ποσοστού του δημόσιου χρέους στο ΑΕΠ την περίοδο 2011-2014. Στην υπό εξέταση περίοδο, η Ελλάδα καταγράφει τη μεγαλύτερη σε ένταση και εύρος δημοσιονομική προσαρμογή μεταξύ των κρατών-μελών της Ευρωζώνης, της τάξης των 2,5 ποσοστιαίων μονάδων (μέση ετήσια μεταβολή), ενώ έπονται οι υπόλοιπες περιφερειακές οικονομίες (εκτός ίσως της Ιταλίας) που βρέθηκαν στο επίκεντρο της κρίσης. Παρατηρούμε ότι η σχέση μεταξύ δημοσιονομικής προσαρμογής και μέσου ποσοστού δημόσιου χρέους είναι αναλογική, δηλαδή όσο πιο μεγάλη είναι η δημοσιονομική προσαρμογή τόσο μεγαλύτερος είναι ο λόγος χρέος/ΑΕΠ. Αυτό οφείλεται στην υφεσιακή επίπτωση της δημοσιονομικής προσαρμογής, δηλαδή στη συρρίκνωση του ΑΕΠ. Η γενίκευση του εμπειρικού αυτού ευρήματος στο επίπεδο της Ευρωζώνης αποκαλύπτει ότι δεν υπάρχει θεμελίωση της νεοφιλελεύθερης υπόθεσης ότι η δημοσιονομική προσαρμογή μέσω της δημοσιονομικής λιτότητας είναι προϋπόθεση για τη βιωσιμότητα του δημόσιου χρέους. Αντίθετα, η ύφεση που προκαλείται από τη λιτότητα μειώνει την ικανότητα των εθνικών κυβερνήσεων να αποπληρώσουν το χρέος τους, δημιουργώντας ουσιαστικά πρόβλημα φερεγγυότητας και αξιοπιστίας στις εθνικές κυβερνήσεις.

Η αρνητική σχέση μεταξύ δημοσιονομικής προσαρμογής και αναπτυξιακής δυναμικής

αποκαλύπτεται στο Διάγραμμα 1.5. Παρατηρούμε ότι στην περίπτωση της Ελλάδας, όπως και στις περισσότερες χώρες που εφάρμοσαν προγράμματα δημοσιονομικής προσαρμογής, η δημοσιονομική λιτότητα προκάλεσε σημαντική ύφεση. Στην Ελλάδα η μέση ετήσια συρρίκνωση του πραγματικού ΑΕΠ ήταν περίπου 4,5 ποσοστιαίες μονάδες.

Αντίστοιχα, δραματικές είναι και οι συνέπειες της δημοσιονομικής προσαρμογής στην αγορά εργασίας, όπου το ποσοστό της ανεργίας αυξήθηκε 8,6 ποσοστιαίες μονάδες στην υπό εξέταση περίοδο (βλ. Διάγραμμα 1.6). Σημειώνεται ότι η ραγδαία αυτή αύξηση του ποσοστού ανεργίας στην Ελλάδα κατά την τελευταία τετραετία προκάλεσε σημαντική πτώση στα εισοδήματα και στο βιοτικό επίπεδο των εργαζομένων, αλλά επίσης υπονόμευσε τη δυνατότητα αποπληρωμής του χρέους των νοικοκυριών, διαβρώνοντας έτσι περαιτέρω τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα και τη φερεγγυότητα της οικονομίας.

Διάγραμμα 1.5: Δημοσιονομική προσαρμογή και ρυθμός μεταβολής πραγματικού ΑΕΠ στην Ευρωζώνη και στα κράτη-μέλη (2011-2014)

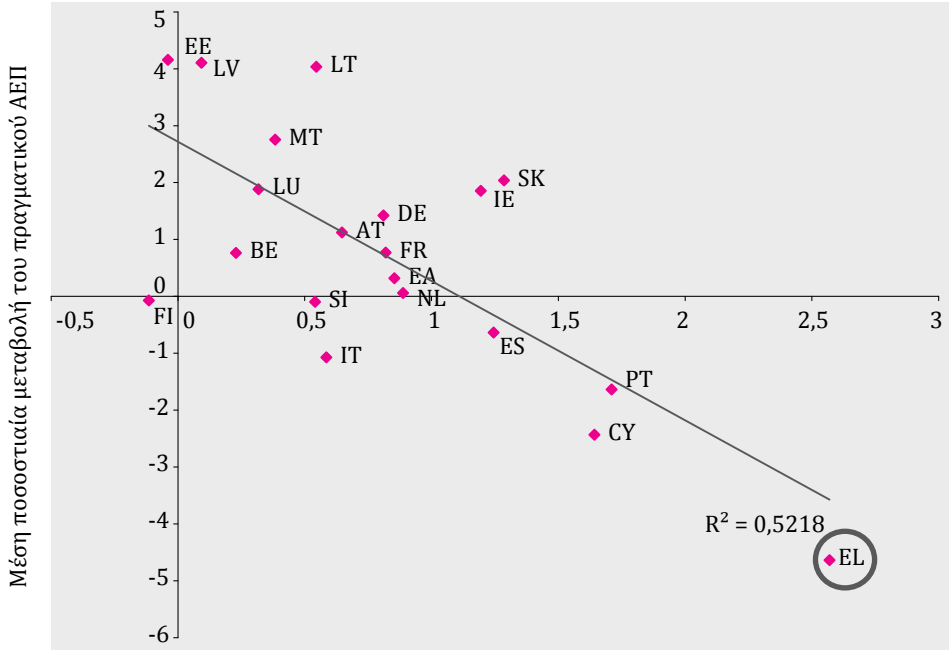

Πηγή: AMECO, Μάιος 2015 (επεξεργασία ΙΝΕ ΓΣΕΕ)

Διάγραμμα 1.6: Δημοσιονομική προσαρμογή και ποσοστό ανεργίας στην Ευρωζώνη και στα κράτη-μέλη (2011-2014)

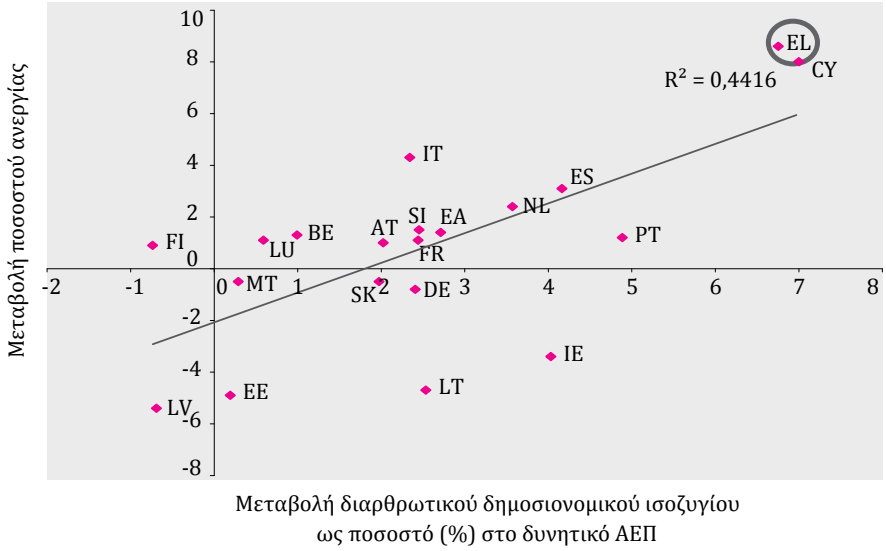

Πηγή: AMECO, Μάιος 2015 (επεξεργασία ΙΝΕ ΓΣΕΕ)

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει η εμπειρική διερεύνηση της σχέσης μεταξύ της δημοσιονομικής προσαρμογής και των ιδιωτικών επενδύσεων. Το εμπειρικό εύρημα του Διαγράμματος 1.7 απορρίπτει τη συμβατική υπόθεση σύμφωνα με την οποία η μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος έχει επεκτατικό αποτέλεσμα στις ιδιωτικές επενδύσεις, ειδικά στις οικονομίες που εφάρμοσαν προγράμματα δημοσιονομικής προσαρμογής την περίοδο 2011-2014.

Διάγραμμα 1.7: Δημοσιονομική προσαρμογή και ακαθάριστες ιδιωτικές επενδύσεις στην Ευρωζώνη και στα κράτη-μέλη (2011-2014)

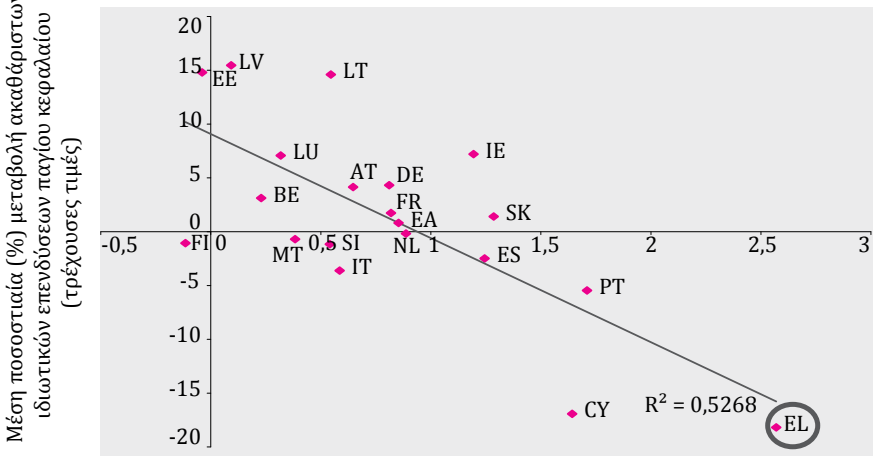

Πηγή: AMECO, Μάιος 2015 (επεξεργασία ΙΝΕ ΓΣΕΕ)

Ωστόσο, η καθίζηση της ιδιωτικής επενδυτικής δραστηριότητας υποσκάπτει την προσπάθεια υπέρβασης της κρίσης και μακροπρόθεσμα δημιουργεί σοβαρή εμπλοκή στον ζωτικής σημασίας διαρθρωτικό μετασχηματισμό του παραγωγικού ιστού της χώρας. Στο Διάγραμμα 1.8 παρατηρούμε ότι η δημοσιονομική προσαρμογή συσχετίζεται αρνητικά με το παραγωγικό κενό της οικονομίας και θετικά με τον αποπληθωρισμό (βλ. Διάγραμμα 1.9), αποτυπώνοντας τη συμβολή της δημοσιονομικής λιτότητας στο έλλειμμα ενεργού ζήτησης στην οικονομία.

Διάγραμμα 1.8: Δημοσιονομική προσαρμογή και παραγωγικό κενό στην Ευρωζώνη και στα κράτη-μέλη (2011-2014)

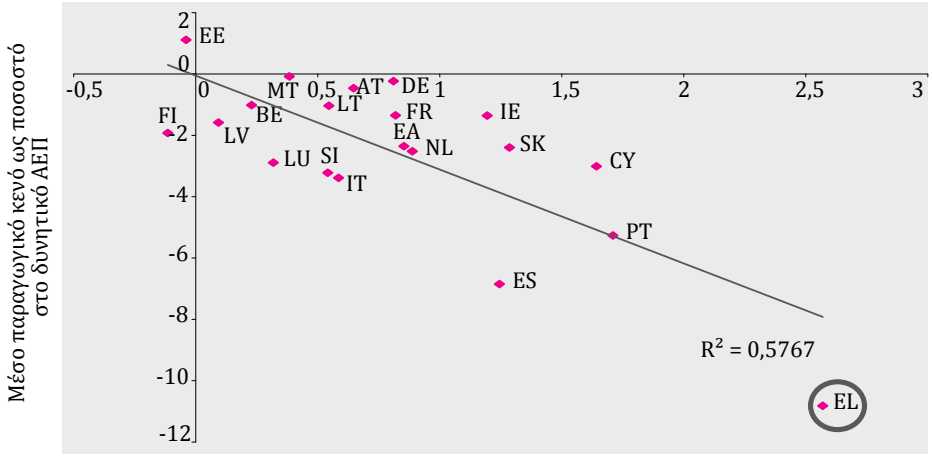

Πηγή: AMECO, Μάιος 2015 (επεξεργασία ΙΝΕ ΓΣΕΕ)

Διάγραμμα 1.9: Δημοσιονομική προσαρμογή και ρυθμός πληθωρισμού στην Ευρωζώνη και στα κράτη-μέλη (2011-2014)

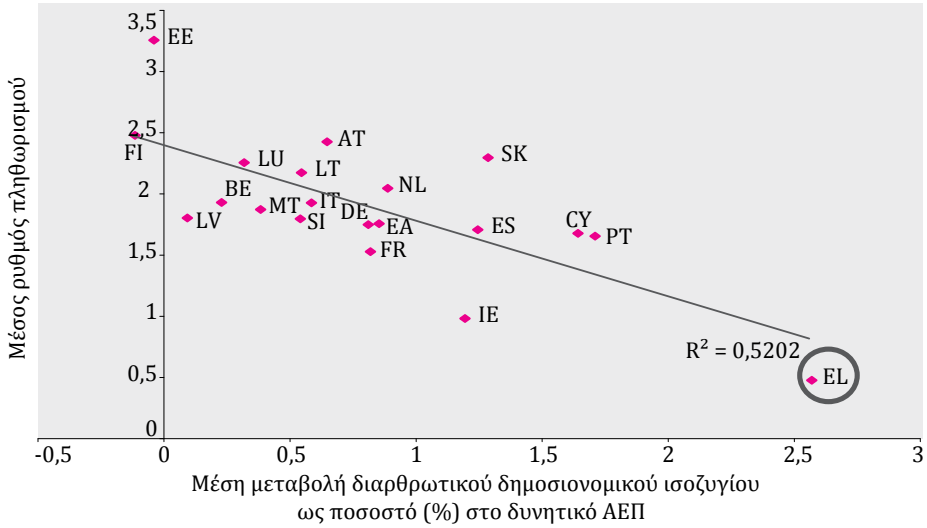

Πηγή: AMECO, Μάιος 2015 (επεξεργασία ΙΝΕ ΓΣΕΕ)

Τέλος, η δημοσιονομική προσαρμογή λειτούργησε ως συμπιεστικός μηχανισμός στις ροές ρευστότητας της οικονομίας. Έχουμε ήδη σημειώσει στην Εισαγωγή της Έκθεσης ότι η μείωση των εισοδημάτων δεν μειώνει μόνο την αγοραστική δύναμη της κοινωνίας, αλλά και την ικανότητα νοικοκυριών και επιχειρήσεων να ανταποκριθούν στις δανειακές τους υποχρεώσεις. Η δημοσιονομική προσαρμογή λειτουργεί ως μηχανισμός μετάδοσης της δημοσιονομικής κρίσης στο χρηματοπιστωτικό σύστημα.

Στο Διάγραμμα 1.10 παρατηρούμε ότι στις χώρες που εφαρμόστηκαν προγράμματα δημοσιονομικής προσαρμογής, και ειδικότερα στην Ελλάδα, η δημοσιονομική προσαρμογή συσχετίζεται θετικά με το ποσοστό των μη εξυπηρετούμενων δανείων, το οποίο αυξήθηκε σημαντικά δημιουργώντας αποσταθεροποιητικές πιέσεις στο χρηματοπιστωτικό σύστημά τους.

Διάγραμμα 1.10: Δημοσιονομική προσαρμογή και ποσοστό μη εξυπηρετούμενων δανείων στην Ευρωζώνη και στα κράτη-μέλη (2011-2014)

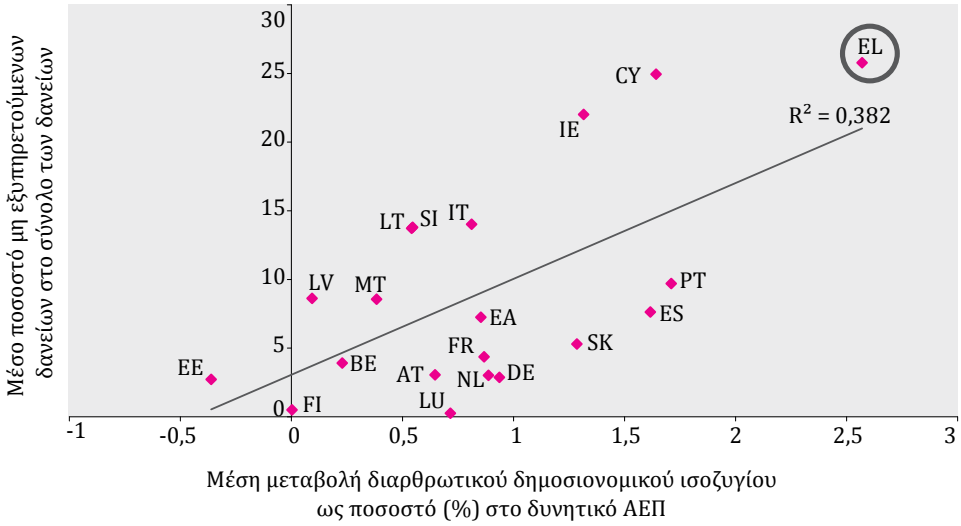

Πηγή: World Bank, AMECO, Μάιος 2015 (επεξεργασία ΙΝΕ ΓΣΕΕ)
Σημείωση: Για τη Γερμανία, την Ισπανία, την Εσθονία, τη Γαλλία, την Ιρλανδία, την Ιταλία και το Λουξεμβούργο 2011-2013 αντί για 2011-2014, ενώ για τη Φινλανδία 2011-2012 αντί για 2011-2014.

Τα παραπάνω εμπειρικά ευρήματα έρχονται σε ευθεία αντίθεση με τη νεοφιλελεύθερη υπόθεση περί των επεκτατικών επιδράσεων των πολιτικών δημοσιονομικής λιτότητας και προσαρμογής. Πρέπει ωστόσο να σημειωθεί ότι η υπόθεση αυτή προσδιορίζει τη φιλοσοφία των προγραμμάτων οικονομικής προσαρμογής που εφαρμόζει η Ελλάδα από το 2010, αλλά και τη φιλοσοφία της νέας δημοσιονομικής αρχιτεκτονικής της ΕΕ. Η δημοσιονομική λιτότητα ως μέσο δημοσιονομικής προσαρμογής δημιουργεί ύφεση και ανεργία και υπονομεύει τη μακροοικονομική και τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα της οικονομίας.

ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΩΝΤΑΣ ΜΙΑ ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΗ «ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ»: ΟΙ ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΟ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΟ ΤΟ 2015

Του Δημήτρη Καραλή

Εισαγωγή

Το 2009 η παγκόσμια οικονομική κρίση που ξέσπασε το 2008 επηρέασε και την Ελλάδα, με αποτέλεσμα στα μέσα του 2010 η ελληνική κυβέρνηση να αδυνατεί να δανειστεί με λογικά επιτόκια από τις αγορές για τη χρηματοδότηση του τρέχοντος δημοσιονομικού ελλείμματος και την αναχρηματοδότηση του χρέους. Έτσι, η χώρα κατέφυγε στη βοήθεια του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Όμως, οι τρεις θεσμοί ναι μεν ήταν διατιθέμενοι να δημιουργήσουν μηχανισμό χρηματοδότησης για την Ελλάδα, αλλά δεν ήταν διατεθειμένοι να της προσφέρουν πρόσβαση σε αυτόν χωρίς όρους. Έτσι, η ελληνική κυβέρνηση αναγκάστηκε να υπογράψει ένα μνημόνιο κατανόησης το οποίο, ανάμεσα στα άλλα, προέβλεπε ότι θα πρέπει να προχωρήσει σε μια «μεταρρύθμιση» του ασφαλιστικού συστήματος βασισμένη κατά κύριο λόγο στην αρχή «μείωση συντάξεων, αύξηση ορίων ηλικίας» γιατί, υποτίθεται, ότι το ασφαλιστικό δεν μπορεί να είναι βιώσιμο χωρίς να μειωθούν οι ασφαλιστικές δαπάνες.

Όντως, το μνημόνιο κατέστησε τη μεταρρύθμιση του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης σε άμεση προτεραιότητα της κυβερνητικής πολιτικής και σε προϋπόθεση για την δανειοδότηση της χώρας. Έτσι, θεσπίστηκαν νόμοι όπως ο Ν.3863/2010 και ο Ν 4093/12 που καθιστούν πράξη τις συστάσεις της Τρόικας όντας δεσμεύσεις της ελληνικής κυβέρνησης. Βάσει δε των όσων προβλέπουν οι μεταβατικές διατάξεις των νόμων αυτών (και) το 2015 πρέπει να λάβουν χώρα μια σειρά από αλλαγές στο ασφαλιστικό σύστημά. Δυστυχώς όμως οι κοινωνικά επώδυνες αυτές αλλαγές δεν φαίνεται να διασφαλίζουν την βιωσιμότητα του ασφαλιστικού συστήματος[1]. Παρά ταύτα οι θεσμοί δεν θεώρησαν ότι η μεταρρύθμιση του ασφαλιστικού που προ-

1 Υπολογίζεται ότι μόνο για φέτος τα ελλείμματα των ασφαλιστικών ταμείων θα φτάσουν το 1,8 δις ευρώ.

κρίνει το μνημόνιο δεν κινείται προς την σωστή κατεύθυνση. Αντιθέτως μάλιστα, κατά την διάρκεια των διαπραγματεύσεων για την χορήγηση του τρίτου προγράμματος στήριξης όχι μόνο αγνόησαν το αίτημα της ελληνικής κυβέρνησης να καταργηθούν ορισμένες παλαιότερες νομοθετικές παρεμβάσεις στο ασφαλιστικό (όπως πχ η ρήτρα μηδενικού ελλείμματος για τις επικουρικές συντάξεις), αλλά απαίτησαν και την λήψη και άλλων σκληρών μέτρων. Έτσι, τελικά η σημερινή ελληνική κυβέρνηση είναι αναγκασμένη και να υλοποιήσει τα μετρά που προέβλεπαν οι νόμοι που είχαν θεσπιστεί λόγω των προηγούμενων μνημονίων και να ψηφίσει η ίδια νέους νόμους που θα προβλέπουν την υλοποίηση επιπρόσθετων «μεταρρυθμίσεων». Στόχος δε της παρούσας εργασίας είναι να εξετάσει τι σημαίνει αυτό αφενός για τους συνταξιούχους και τους ασφαλισμένους, αφετέρου συνολικά για το μέλλον του ελληνικού ασφαλιστικού συστήματος.

1. Οι αλλαγές στο ασφαλιστικό το 2015 που προβλέπονταν από προγενέστερούς νόμους

Α. Αλλαγή υπολογισμού κύριας σύνταξης

Το 2015 αλλάζει ο τρόπος υπολογισμού της κύριας σύνταξής. Η αλλαγή αυτή προβλέπεται στον Ν.3863/2010 και αφορά τους ασφαλισμένους που θεμελιώνουν δικαίωμα συνταξιοδότησης από 01/01/2015 και μετά.

Ο νόμος έχει σαν στόχο ο υπολογισμός των κύριων συντάξεων να γίνεται αποκλειστικά μέσω ενός ενιαίου συστήματος με βασική[2] και αναλογική σύνταξη. Με άλλα λόγια, από 1/01/15 καθιερώνεται ένα σύστημα υπολογισμού των συντάξεων βάσει του οποίου η σύνταξη που θα λαμβάνει από το ταμείο του ο ασφαλισμένος θα αποτελείται από ένα βασικό ποσό που δεν θα αναλογεί σε ασφαλιστικές εισφορές και από ένα ποσό που θα αναλογεί στο ύψος των εισφορών για τα έτη ασφάλισης από 1/01/11 και εξής. Για όσο διάστημα επομένως θα υπάρχουν δικαιούχοι με έτη ασφάλισης πριν από το 2010, θα ισχύσει ένα μεικτό σύστημα που θα συγχωνεύει δύο ξεχωριστούς τρόπους υπολογισμού. Ο μεν πρώτος αφορά το τμήμα της περίοδος των ετών ασφάλισης του δικαιούχου μέχρι την 01/01/2010 για το οποίο θα ισχύουν οι παλαιές διατάξεις (δηλαδή για τον υπολογισμό της κύριας σύνταξης επιλέγεται η καλύτερη πενταετία της τελευταίας δεκαετίας του ασφαλισμένου). Κατόπιν θα προστίθεται το αποτέλεσμα που προκύπτει από τον υπολογισμό των ετών ασφάλισης μετά την 01/01/11, για το οποίο η κύρια σύνταξη θα αποτελεί τη βασική – η οποία έχει οριστεί στα 360 ευρώ – και την αναλογική, που εξαρτάται από τα έτη ασφάλισης και τον μισθό του ασφαλισμένου.

Επίσης, προβλέπεται η επέκταση του νέου μαθηματικού τύπου τόσο στους φορείς πρόνοιας του ιδιωτικού τομέα όσο και στα μετοχικά ταμεία του Δημοσίου, με αποτέλεσμα, ανάμεσα στα άλλα, να υπάρξουν μειώσεις και στα μερίσματα.

2 Παρά ταύτα η βασική σύνταξη διαφοροποιείται ανάλογα με το όσες ημέρες ασφάλισης έχει συμπληρώσει ο ασφαλισμένος. Έτσι, το ποσό της βασικής σύνταξης μειώνεται για τους συνταξιούχους λόγω γήρατός 1/35 για κάθε χρόνο που υπολείπεται των 35 ετών διαμονής και εργασίας στην Ελλάδα, μεταξύ του 15ου και του 65ου έτους της ηλικίας.

Β. Αύξηση ορίων ηλικίας για τα βαρέα και ανθυγιεινά

Αυξάνονται τα όρια ηλικίας για τους ασφαλισμένους που έχουν συμπληρώσει 10.500 ένσημα εκ των οποίων τα 7.500 βαρέα και ανθυγιεινά, βάσει των ρυθμίσεων του Ν.4093/2012. Για τους ασφαλισμένους που θεμελίωσαν συνταξιοδοτικό δικαίωμα το 2013, τα όρια συνταξιοδότησης ανέρχονταν στα 58,5 έτη για μειωμένη και 60,9 έτη για πλήρη σύνταξη. Όσοι ασφαλισμένοι θεμελιώσανε δικαίωμα συνταξιοδότησης κατά το 2014, τα όρια μεταβληθήκανε σε 59,6 και 61,9 έτος αντίστοιχα, ενώ για το 2015 το όριο ηλικίας για πλήρη συνταξιοδότηση προσαρμόζεται στα 62 έτη και για μειωμένη τα 60. Από την άλλη όμως, όπως και το 2014. μπορεί να χρησιμοποιήσει πλασματικούς χρόνους, αλλά μόνο για τα 10.500 ένσημα: για τα 7.500 βαρέα ένσημα δεν μπορεί να γίνει εξαγορά.

Αναφορικά με τις γυναίκες ασφαλισμένες στο ΙΚΑ, τα όρια ηλικίας συνταξιοδότησης αυξάνονται για όσες δικαιούνται σύνταξη με τη συμπλήρωση των προϋποθέσεων που διαμορφώνονται κατά τη συμπλήρωση των 10.000 μερών ασφάλισης βάσει των ρυθμίσεων του Ν.4093/2012. Οι ασφαλισμένες που συμπληρώνουν τις 10.000 μέρες ασφάλισης το 2015 δικαιούνται μειωμένη σύνταξη υπό την προϋπόθεση ότι έχουν συμπληρώσει το 61ο έτος ηλικίας[3] (και όχι τα 60 έτη και 5 μήνες όπως οι ασφαλισμένες που θεμελίωσαν το ‘14 και τα 58 έτη και 9 μήνες όπως οι ασφαλισμένες που είχαν θεμελιώσει το ‘13). Επίσης, έως τη μέρα συνταξιοδότησής τους, θα πρέπει να έχουν 12.000 ημέρες ασφάλισης και να έχουν συμπληρώσει 100 μέρες πραγματικής ασφάλισης κατά την τελευταία πενταετία.

Από την άλλη το όριο ηλικίας για πλήρη σύνταξη παραμένει το 62ο έτος. Ουσιαστικά δηλαδή το όριο ηλικίας για πλήρη σύνταξη που είχε ανέβει το 2013 από το 60 έτος και 9 μήνες έτη στα 624 παραμένει σταθερό.

Γ. Αύξηση απαιτούμενου χρόνου ασφάλισης ένστολων

Ο χρόνος ασφάλισης που πρέπει να έχει ένας ένστολός για να συνταξιοδοτηθεί ασχέτως ηλικίας, αυξάνεται. Από το 2015 όποιος ένστολος θεμελιώνει δικαιώματα έχοντας συμπληρώσει 24 χρόνια και έξι μήνες πραγματικής ασφάλισης, θα δικαιούται πλήρη σύνταξη είτε συμπληρώνοντας το 60ό έτος είτε με συνολικά 40 έτη, ανεξαρτήτως ηλικίας.

Δ. Μείωση βασικής σύνταξης ΟΓΑ

Θα μειωθεί κατά 4% το ποσό της βασικής σύνταξης του Ο.Γ.Α. αφού, βάσει των όσων προβλέπει ο Ν.2458/97 όσοι συνταξιοδοτηθούν από τον Κλάδο Κύριας Ασφάλισης του Οργανισμού το 2015 θα λάβουν 4% μικρότερη βασική σύνταξη, σε σχέση με εκείνη που λαμβάνουν όσοι συνταξιοδοτήθηκαν το 2014. Βέβαια η μείωση της βασικής σύνταξης του ΟΓΑ ξεκίνησε το 2003 και θα ολοκλη-

3 Σύμφωνα με τον Ν.4093/2012 το όριο ηλικίας μελλοντικά θα αυξηθεί. Συγκεκριμένα θα πάει στα 62 το 2017.

4 Επίσης το 2013 ήταν χρονιά ορόσημο και για ένα άλλο λόγο: διότι, σύμφωνα με τον Ν 3863/2010, η ασφαλισμένη που συμπληρώνει 10.000 ημέρες ασφάλισης από 1/01/13 μπορεί να υποβάλλει αίτηση σύνταξης όταν συμπληρώσει 12.000 ημέρες ασφάλισης, ενώ εάν τα είχε συμπληρώσει μέχρι 31/12/12 θα μπορούσε να την υποβάλλει όταν συμπλήρωνε 10.800.

ρωθεί το 2026 με ποσοστό 4% κάθε χρόνο. Εκείνοι επομένως που συνταξιοδοτήθηκαν το 2015 θα λάβουν μειωμένη βασική σύνταξη κατά 52 %.Στο σημείο αυτό όμως θα πρέπει να σημειωθεί ότι η βασική σύνταξη του ΟΓΑ αναπληρώνεται από την κύρια σύνταξη για την οποία έχουν καταβληθεί οι σχετικές εισφορές και δεν επέρχεται ουσιαστική μείωση στο τελικό ποσό.

2. Οι αλλαγές στο ασφαλιστικό που προβλέπει το λεγόμενό «τρίτο μνημόνιο»

Α. Αύξηση στις εισφορές υγειονομικής περίθαλψής των κύριων συντάξεων

Από 1 Ιουλίου του 2015 αυξάνονται από 4% σε 6% οι εισφορές υγειονομικής περίθαλψης που παρακρατούνται από τις ακαθάριστες[5] (πριν από τις κρατήσεις) κύριες συντάξεις.

Β. Επιβολή εισφοράς υγειονομικής περίθαλψης στις επικουρικές συντάξεις

Επιβάλλεται για πρώτη φορά εισφορά 6% υπέρ υγειονομικής περίθαλψης στις καταβαλλόμενες (άρα μετά τις κρατήσεις) επικουρικές συντάξεις

Γ. Υποχρεωτική ένταξη στο ΕΤΕΑ των επικουρικών ταμείων

Εντάσσονται όχι μόνο υποχρεωτικά, αλλά και αναδρομικά από την 1/01/15, στο ΕΤΕΑ όλα τα επικουρικά ταμεία.

Δ. Περαιτέρω αυστηροποίηση των προβλέψεων του Ν.3863/2010 για τον τρόπο υπολογισμό των συντάξεων

Παρότι η κυβέρνηση επιδίωκε την κατάργηση των αλλαγών στον τρόπο υπολογισμού των συντάξεων που προέβλεπε ο Ν.3863/2010, τελικά δεν μπόρεσε να μεταπείσει τους θεσμούς. Έτσι, ο Ν. 4334/2015 που θέσπισε προβλέπει την πλήρη εφαρμογή του συγκεκριμένου νόμου και μάλιστα επί τα χείρω. Πιο συγκεκριμένα προβλέπει ότι Α) όσοι συνταξιούχοι αποχωρήσουν μετά την 1/07/15 θα λαμβάνουν μόνο την σύνταξη που αναλογεί στις εισφορές που έχουν καταβάλλει (αναλογική σύνταξη) και ότι μόνο αφού συμπληρώσουν το 67ο έτος θα τους χορηγηθεί το πλήρες ποσό της κατώτατης εγγυημένης σύνταξης.6 Β) οι ασφαλισμένοι που υπέβαλαν αίτηση συνταξιοδότησης από την 1.1.15 και μετά αλλά είχαν θεμελιώσει δικαίωμα από το 2014 οι οποίοι, όπως είχαμε δει παραπάνω, βάση του Ν.3863/2010 δεν επηρεάζονταν από το νέο καθεστώς, θα ενταχθούν και αυτοί στον νέο τρόπο υπολογισμού, δηλαδή το τμήμα της ασφάλισης ως τις 31/12/15 θα υπολογιστεί με το παλαιό σύστημα και το τμήμα από 1/01.11 και μετά με το νέο σύστημά.

Ε. Αλλαγή των ορίων ηλικίας

Από την 1 Ιουλίου του 2015 θα αυξάνονται κατά έξι μήνες ανά έτος τα όρια συνταξιοδότησης όσων συνταξιοδοτούνται πριν από το 62ο έτος, έτσι ώστε την 1 Ιανουαρίου του 2023:

Για πλήρη σύνταξη γήρατος να χρειάζεται για οποιοδήποτε κατηγορία ασφαλισμένου είτε η συμπλήρωση του 62ου

5 Επομένως η μείωση στο ποσό της κύριας σύνταξης που θα λαμβάνει ο συνταξιούχος θα είναι πρακτικά πάνω από 2%.

6 Βέβαια, στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημάνουμε ότι όσοι θα συνταξιοδοτούνται με 40 έτη ασφάλισης στα 62 δεν θα χρειαστεί να περιμένουν να συμπληρώσουν το 67ο έτος για να λάβουν την λεγόμενη βασική σύνταξη.

έτους με 40 χρόνια ασφάλισης (ή 12.000 ημέρες ασφάλισης) είτε η συμπλήρωση του 67ου έτους με 15 έτη ασφαλιστικού βίου (ή 4.500 ημέρες ασφάλισης).

Για μειωμένη σύνταξη γήρατος να χρειάζεται η συμπλήρωση του 62ου έτους ηλικίας με 15 έτη (ή 4.500 μέρες ασφάλισης).

Βέβαια, τελικά θα διατηρήσουν τα ειδικά όρια συνταξιοδότησης οι ασφαλισμένοι σε καθεστώς βαρέων και ανθυγιεινών, οι μητέρες παιδιών ανίκανων για εργασία, σύζυγοι, γονείς και αδελφοί αναπήρων, ασφαλισμένοι ανάπηροι αλλά και όσοι έχουν θεμελιώσει δικαίωμα μέχρι 30/06/15. Ωστόσο, θίγονται όσοι μπορούσαν να φύγουν μόνο με τον χρόνο ασφάλισης, χωρίς να χρειάζεται να συμπληρώσουν κάποιο όριο ηλικίας. Για τους ασφαλισμένους αυτούς η μεταβατική προσθήκη του εξαμήνου ξεκινά από την 1η Ιανουαρίου του 16, με όριο ηλικίας το 58 έτος, εάν ο ασφαλισμένος βγαίνει στη σύνταξη έχοντας συμπληρώσει 35 έτη ασφάλισης. Σε οποιαδήποτε δε άλλη περίπτωση με όριο ηλικίας τα 55.

ΣΤ Επιβολή ποινής 16%

Κατά την διάρκεια της μεταβατικής περιόδου 2016-23. θα επιβάλλεται μείωση του ποσού συντάξεως κατά 16% μηνιαίως και μέχρι την συμπλήρωση του κατά περίπτωση προβλεπόμενου νέου ορίου ηλικίας.

Ζ. Σταδιακή κατάργηση του ΕΚΑΣ

Το ΕΚΑΣ καταργείται σταδιακά, έως τον Δεκέμβριο του 2019, με την έναρξη των περικοπών στο 20% των πιο «προνομιούχων» δικαιούχων από το 2016.

Η. Προσωρινή αναστολή της ρήτρας μηδενικού ελλείμματος

Αν και η κυβέρνηση είχε ζητήσει την κατάργηση της ρήτρας μηδενικού ελλείμματος, τελικά αυτή απλώς αναστέλλεται μέχρι τον Οκτώβριο, οπότε και θα υλοποιηθεί νέα ασφαλιστική μεταρρύθμιση.

Ι. Πάγωμα της κρατικής επιχορήγησης στα ταμεία ως το 2021

Η κρατική επιχορήγηση θα παραμείνει στα φετινά επίπεδα μέχρι και το 2021, γεγονός που καθιστά ιδιαίτερα πιθανή την μείωση των συντάξεων μελλοντικά, λόγω των διευρυνόμενων ελλειμμάτων της κοινωνικής ασφάλισης.

Κ. Σταδιακή κατάργηση των εξαιρέσεων στην κρατική χρηματοδότηση

Από 1/07/2015 θα καταργηθούν σταδιακά όλες οι εξαιρέσεις στην κρατική επιχορήγηση των ταμείων και θα εναρμονιστούν οι ασφαλιστικές εισφορές παντού με αυτές που ισχύουν στο ΙΚΑ.

Το συγκεκριμένο μέτρο πλήττει κατά κύριο λόγο ταμεία που βασίζονται σε μεγάλο βαθμό στην κρατική χρηματοδότηση, όπως ο ΟΓΑ και το ΝΑΤ, και τους ασφαλισμένους σε αυτά. Πλέον οι τελευταίοι κινδυνεύουν να αναγκαστούν να πληρώνουν σαφώς μεγαλύτερες ασφαλιστικές εισφορές από ότι μέχρι τώρα.

3. Προβληματικά σημεία της μεταρρύθμισης

Αναμφίβολα το ασφαλιστικό σύστημα αντιμετωπίζει σημαντικά προβλήματα και θα πρέπει να μεταρρυθμιστεί. Όμως, η «μεταρρύθμιση» που προωθείται από το 2010 από τους θεσμούς δεν κινείται προς την σωστή κατεύθυνση. Αντιθέτως, η «μεταρρύθμιση» αυτή:

Πρώτον, υπονομεύει τον δημόσιο, κοινωνικό και αναδιανεμητικό χαρακτήρα του συστήματος ασφάλισης. Αυτό δε φαίνεται από το ότι: Πρώτον, ουσιαστικά καταργεί την αρχή ότι αν ένας εργαζόμενος συμπληρώσει ένα συγκεκριμένο αριθμό ημερών ασφάλισης έχει δικαίωμα να λάβει σύνταξη ανεξάρτητα από την ηλικία του. Καταργεί δηλαδή την αρχή ότι ο ασφαλισμένος, όντας φορέας της ιδιότητας του πολίτη, μπορεί να κάνει χρήση μιας συγκεκριμένης συλλογικής –κοινωνικής υπηρεσίας και παροχής εφόσον εκπληρώσει την «οφειλή» του προς το κοινωνικό σύνολο[7]. Δεύτερον, εισάγει ένα είδος κεφαλαιοποιητικού ασφαλιστικού συστήματος βάσει του οποίου ο ασφαλισμένος θα λαμβάνει αφενός την εγγυημένη από το κράτος βασική σύνταξή και αφετέρου ένα επιπλέον (αναλογικό) ποσό σύνταξης ανάλογα με τα έτη ασφάλισης. Τρίτον, υπονομεύει (προς το παρόν ευτυχώς δεν καταργεί) την αρχή ότι ομάδες του πληθυσμού που αντιμετωπίζουν μεγαλύτερες δυσκολίες και προβλήματα θα πρέπει να χρήζουν ιδιαίτερης αντιμετώπισης Ενδεικτικό δε του γεγονότος αυτού είναι η κατάργηση του ΕΚΑΣ για τους χαμηλοσυνταξιούχους[8]. Τέταρτον, ρίχνει όλο το βάρος της εξυγίανσης του ασφαλιστικού που προωθεί σχεδόν αποκλειστικά στον κόσμο της εργασίας και στους συνταξιούχους. Είναι δε ενδεικτικό ότι ακόμα και η πρόταση να αυξηθούν οι εργοδοτικές εισφορές στα επίπεδα που βρίσκονταν προ του 2014 δεν έγινε τελικά πράξη! Πέμπτον, ουσιαστικά υπονομεύει έναν βασικό μηχανισμό διασφάλισης του δημόσιου και αναδιανεμητικού χαρακτήρα του ασφαλιστικού συστήματος, δηλαδή την τριμερή χρηματοδότηση του ασφαλιστικού από κράτος, εργαζομένους, εργοδότες[9].

Δεύτερον, οδηγεί σε μείωση του βιοτικού επίπεδου τόσο των συνταξιούχων όσο και των ανθρώπων που, λόγω της ανεργίας, των χαμηλών μισθών και της αποδυνάμωσης του κράτους πρόνοιας εν γένει, ζουν με την σύνταξη κάποιου συγγενή τους. Οδηγεί δηλαδή σε πλήρη αποσύνθεση του κοινωνικού ιστού, σε μια εποχή οικονομικής δυσπραγίας και απουσίας μιας αποτελεσματικής κοινωνικής πολιτικής.

Τρίτον, μακροπρόθεσμα θα προκαλέσει την μείωση των εσόδων των ταμείων και, κατά συνέπεια, θα καταστήσει αναγκαία την μείωση των ασφαλιστικών δαπανών. Ουσιαστικά δηλαδή θα δημιουργήσει έναν φαύλο κύκλο. Και αυτό διότι όχι μόνο δεν αντιμετωπίζει τα μεγάλα εκείνα προβλήματα που καθιστούν μη βιώσιμο το ασφαλιστικό σύστημα, όπως η δημογραφική γήρανση, η ανεργία και η εκτεταμένη μαύρη εργασία, αλλά τα οξύνουν.

---

7 Βλ και Σακελλαρόπουλος Σ,(2014), *Κρίση και κοινωνική διαστρωμάτωση στην Ελλάδα του 21ου αιώνα*, Αθήνα: Τόπος.

8 Επίσης ενδεικτικό είναι ότι σε μια χώρα όπου οι κρατικές δομές που βοηθούν τις μητέρες υπολειτουργούν, στους μεγάλους χαμένους της μεταρρύθμισης συγκαταλέγονται οι μητέρες ανηλίκων, οι οποίες μέχρι πρότινος μπορούσαν να συνταξιοδοτηθούν με το ειδικό καθεστώς των γονέων σε δημόσιο και ιδιωτικό τομέα. Όπως επισημαίνει ο δικηγόρος Ρίζος Διονύσης στο Έθνος «Όσοι γονείς δεν έχουν συμπληρώσει τα όρια της ηλικίας, όπου ορίζονται, θα δουν το όριο εξόδου να αυξάνεται από 6 μήνες έως 15 χρόνια»! Φώσκολός Γιάννης, «Σε κλοιό 150.000 ασφαλισμένοι», Έθνος 20/07/2015.

9 Για παράδειγμα, ακριβώς αυτό κάνει σε αυτή την συγκυρία αφενός η μείωση τόσο των εργοδοτικών εισφορών όσο και των εισφορών των εργαζομένων που είχε θεσπιστεί το ‘14, αφετέρου το πάγωμα της κρατικής επιχορήγησης στα ταμεία ως το 2021. Άλλωστε, ως γνωστόν, ο αναδιανεμητικός και όχι ανταποδοτικός χαρακτήρας του συστήματος συνίσταται (και) στο το ότι οι πόροι του διασφαλίζονται από τις εισφορές των συμμετεχόντων στην τριμερή.

Όντως, η μεταρρύθμιση του ασφαλιστικού μακροπρόθεσμα θα οδηγήσει σε απώλεια εσόδων για τα ταμεία διότι: Πρώτον, η μείωση των συντάξεων που θα επιφέρει, θα οδηγήσει σε μείωση της συνολικής ζήτησης που, με την σειρά της, θα προκαλέσει ταυτόχρονα αύξηση της ανεργίας. Δεύτερον, η αύξηση της ανεργίας που προκαλεί (και) η μείωση των συντάξεων, η αύξηση των ορίων ηλικίας, και η αυστηροποίηση των όρων για την χορήγηση μειωμένης σύνταξης αυξάνει τα ποσοστά της μαύρης εργασίας, αφού την καθιστά ελκυστικότερη επιλογή για τον εργαζόμενο. Τρίτον, επιδεινώνει το δημογραφικό πρόβλημα της χώρας διότι, με το να καθιστά δυσκολότερο για τους συνταξιούχους το να βοηθήσουν οικονομικά τα παιδία τους, καθιστά λιγότερο ορθολογική επιλογή για τους νέους την δημιουργία οικογένειας.

4. Προτάσεις

Φυσικά, η παρουσίαση μιας ολοκληρωμένης, εναλλακτικής πρότασης για το ασφαλιστικό εκφεύγει των ορίων της παρούσας εργασίας. Όμως, θεωρούμε αναγκαίο να επισημάνουμε ότι, κατά την γνώμη μας, οι φορείς που αντιτάσσονται στον μετασχηματισμό του ασφαλιστικού συστήματος που επιφέρουν τα μνημόνια χρήσιμο θα ήταν, ανάμεσα στα άλλα, να προτείνουν:

Πρώτον, την λήψη μέτρων τα οποία αντιμετωπίζουν τις αιτίες των προβλημάτων του ασφαλιστικού και όχι τα συμπτώματα. Έτσι, για παράδειγμα, θα μπορούσαν να προτείνουν: α) θέσπιση μέτρων που βοηθούν στην αντιμετώπιση του δημογραφικού (πχ παροχή επιδομάτων, ενίσχυση των δομών που βοηθούν τις νέες μητέρες κοκ), β) την αύξηση των πόρων και του προσωπικού που διαθέτουν οι υπηρεσίες που καταπολεμούν το φαινόμενο της μαύρης εργασίας, γ) την υλοποίηση αναπτυξιακών πολιτικών που μειώνουν τα ποσοστά ανεργίας.

Δεύτερον, να ασκούνται πολιτικές που δεν θα δίνουν έμφαση στην μείωση των ασφαλιστικών δαπανών, αλλά των εσόδων[10]. Έτσι, για παράδειγμα, θα μπορούσαν να προτείνουν τα μελλοντικά έσοδα από τις ιδιωτικοποιήσεις και από την εκμετάλλευση ανεκμετάλλευτων πλουτοπαραγωγικών πηγών (πχ κοιτάσματα πετρελαίου και υδρογονανθράκων) να αξιοποιηθούν και για την στήριξη του ασφαλιστικού.

Τρίτον, την λήψη μέτρων που ενισχύουν τον δημόσιο και αναδιανεμητικό χαρακτήρα του ασφαλιστικού. Έτσι, για παράδειγμα, θα μπορούσαν να προτείνουν: Α) Την αύξηση των ασφαλιστικών εισφορών των εργοδοτών, Β) να προβλέπεται και νομικά ότι μπορεί να αυξηθεί η κρατική χρηματοδότηση[11] αν και εφόσον κριθεί αναγκαίο για να αποφευχθούν οφειλόμενες σε ελλείμματα περικοπές συντάξεων.

Επίλογος

Αναμφίβολα οι αλλαγές του ασφαλιστικού που θεσπίστηκαν την εποχή της κρίσης είναι κοινωνικά επώδυνες, καθώς εστιάζουν στην μείωση των συντάξεων, στην

10 Κατά την γνώμη μας προς αυτή την σωστή κατεύθυνση κινείται και το μέτρο για ρύθμιση των οφειλών προς τα ταμεία σε 100 δόσεις.

11 Η αύξηση της κρατικής χρηματοδότησης θα μπορούσε, για παράδειγμα, να προέλθει από αύξηση κάποιου φόρου στους πλουσίους ή από την επιβολή κάποιου τέλους ειδικά για το ασφαλιστικό σε ορισμένες τραπεζικές, χρηματιστικές κοκ συναλλαγές.

αύξηση των ορίων ηλικίας, στη βαθμιαία επέκταση των συντάξιμών αποδοχών στο σύνολό του εργατικού βίου και στην αυστηροποίηση των όρων για την χορήγηση μειωμένης σύνταξης. Ταυτόχρονα όμως αποτελούν σύμπτωμα ενός βαθύ μετασχηματισμού του συστήματος ασφάλισης. Ουσιαστικά εγκαταλείπεται σταδιακά η ιδέα ότι το κοινωνικό σύνολό οφείλει να διασφαλίσει τα άτομα από κινδύνους όπως πχ η ασθένεια και τα γηρατειά[12].

Όντως, από το 2010 και μετά, σταδιακά επικρατεί η ιδέα ότι εναπόκειται στο άτομο να ασφαλίσει τον εαυτό του απέναντι στους κινδύνους που υπάρχουν βάσει του συνόλου των αποθεμάτων που μπορεί να διαθέσει[13]. Επομένως το κράτος ολοένα και περισσότερο δεν διασφαλίζει στα άτομα μια κοινωνική κάλυψη, αλλά περιορίζεται στο να τους δίνει την δυνατότητα να μπορούν οι ίδιοι να αναλάβουν και να αντιμετωπίσουν τους κινδύνους[14]. Έτσι όμως βαθμιαία η ασφάλιση από κοινωνικό δικαίωμα το οποίο οφείλει να εγγυάται το κράτος, μετατρέπεται σε ατομική επιθυμία, η πραγμάτωση της οποίας εξαρτάται από το πώς διαθέτει τους δικούς του πόρους το άτομο -καταναλωτής υπηρεσιών ασφάλισης[15].

Εν τέλει, αν δεν αποτρέψουμε την υλοποίηση της μνημονιακής μεταρρύθμισης, ολοένα και λιγότερο η κοινωνική ασφάλιση θα αποτελεί ένα δικαίωμα στο οποίο το κράτος θα υποχρεούται να δίνει πρόσβαση σε όσους είναι φορείς της ιδιότητας του πολίτη. Σταδιακά η μόνη ουσιαστικά υποχρέωση του κράτους θα αποτελεί το να διασφαλίσει ότι οι ηλικιωμένοι δεν θα ζουν σε καθεστώς απόλυτης φτώχειας. Άλλωστε, αν και διεθνώς οι κυρίαρχες δυνάμεις επιδιώκουν να συρρικνώσουν το κράτος πρόνοιας (και, κατά συνέπεια, τον δημόσιο χαρακτήρα του ασφαλιστικού συστήματος) δεν επιδιώκουν την πλήρη κατάργησή του. Αντιθέτως, στόχος τους είναι η μετάβαση από το «καθολικό» και «παθητικό» κράτος πρόνοιας στο λεγόμενο «επιλεκτικό» και «ενεργητικό». Πιο συγκεκριμένα, στόχος τους είναι: πρώτον, να καταργηθεί το «δόγμα της καθολικότητας των παροχών». Θέλουν δηλαδή η πρόσβαση σε κοινωνικές παροχές να μην εκλαμβάνεται ως (κοινωνικό) δικαίωμα που διαθέτει αυτόματα όποιος είναι φορέας της ιδιότητας του πολίτη, αλλά να περιορίζεται σε αυτούς που αποδεδειγμένα έχουν την

12 Για τις διεθνείς τάσεις βλ Ewald F(2000), *Ιστορία του κράτους πρόνοιας,* Αθήνα: Gutenberg, Foucault M (2012), *Η γέννηση της βιοπολιτικής,* Αθήνα: Πλέθρον. Rosanvallon P (2001), *Το νέο κοινωνικό ζήτημα. Επανεξετάζοντας το κράτος πρόνοιας,* Μεταίχμιο: Αθήνα. Για την Ελλάδα βλ

Markantonatou, M, (2012), «The State and Modes of Regulation in Greece from the Post-War Period to the 2009 Financial Crisis», *Journal of Balkan and Near Eastern Studies,* 14 (4) pp 416-432 και Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ (2013), *Η Ελληνική Οικονομία και η Απασχόληση. Ετήσια Έκθεση 2013*, Αθήνα.

13 Ουσιαστικά ένας από τους στόχους της «μεταρρύθμισης» είναι το ασφαλιστικό σύστημα να μην έχει σαν βασικό της εργαλείο τη μεταβίβαση ενός μέρους των εισοδημάτων σε κάποιο άλλο, αλλά την όσο δυνατόν πιο διευρυμένη κεφαλαιοποίηση για όλες τις κοινωνικές ομάδες.

14 Ουσιαστικά δηλαδή, η μεταρρύθμιση του ασφαλιστικού συστήματος αποτελεί ψηφίδα της μετατροπής του κράτους σε «κράτος μάνατζερ» που λειτουργεί με ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια και που αντιμετωπίζει τους ανθρώπους με τους οποίους «συναλλάσσεται» πρωτίστως σαν «πελάτες» και όχι, όπως στο παρελθόν, ως πολίτες. Βλ Hirsch J., «Φορντισμός και μεταφορντισμός: η παρούσα κοινωνική κρίση και οι συνεπειές της», σε Bonefeld,W, & Holloway, J., *Μεταφορντισμός και κοινωνική μορφή. Μια μαρξιστική συζήτηση για το μεταφορντικό κράτος,* Εξάντας: Αθήνα.

15 Βλ και Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ (2013), *ο.π.,* σελ 374-375.

μεγαλύτερη ανάγκη. Δεύτερον, όσοι επωφελούνται από τις (διαρκώς μειούμενες) κοινωνικές παροχές που δίνει το κράτος πρόνοιας να μην αντιμετωπίζονται σαν «δικαιούχοι», αλλά σαν «οφειλέτες», οι οποίοι, για να εξοφλήσουν το «χρέος» τους, πρέπει να υιοθετήσουν έναν συγκεκριμένο τρόπο ζωής. Για αυτό άλλωστε οι κυβερνήσεις πολλών χωρών έχουν λάβει μέτρα τα οποία επιδιώκουν η παροχή των κοινωνικών παροχών να γίνεται στη βάση ενός ατομικού φακέλου και μόνο αφού, κατόπιν εξέτασης, διαπιστωθεί ότι ο «δικαιούχος» δεν επιδιώκει να ζει εις βάρος της κοινωνίας[16].

Παράρτημα: Οι αλλαγές στο ΕΦΑΠΑΞ

Άλλαξε ο τρόπος υπολογισμού του εφάπαξ για όσους αιτήθηκαν συνταξιοδότησης από 01/09/13 και μετά (Ν 4254/2014 και Ν 4281/2014). Επομένως τόσο το 2014 όσο και το 2015 θα είναι μια μεταβατική περίοδος αφού θα υπάρχουν δύο τρόποι υπολογισμού του εφάπαξ. Δηλαδή, ενώ όσοι υπέβαλαν τα χαρτιά τους για συνταξιοδότηση μέχρι και τον Αύγουστο του 2013 δικαιούνται να λάβουν χωρίς μείωση το εφάπαξ (το οποίο κατά μέσο όρο διαμορφώνεται στις 29.000 ευρώ), όσοι τα υπέβαλλαν/βάλλουν από τον Σεπτέμβριο του 2013 και μετά θα λάβουν μειωμένο εφάπαξ γιατί αυτό θα υπολογίζεται με βάση το διανεμητικό σύστημα προκαθορισμένων εισφορών, σε ατομικές μερίδες, για κάθε ασφαλισμένο και με νοητή κεφαλαιοποίηση (αντί των προκαθορισμένων παροχών) και σύμφωνα με τα οικονομικά και πληθυσμιακά δεδομένα κάθε ταμείου ξεχωριστά, όπως αυτά προκύπτουν από σύνθετους μαθηματικούς τύπους (τις συνολικές εισφορές, τα έτη συσσώρευσης, την ετήσια μεταβολή της βάσης υπολογισμού των εισφορών όλων των ασφαλισμένων, συντελεστή βιωσιμότητας με βάση την περιουσία, την αξία συνολικών υποχρεώσεων στο έτος, τον αριθμό των συνταξιοδοτούμενων κ.ά.).

Πράγματι, βάσει των ρυθμίσεων των Ν.4254/2014 και Ν.4281/2014 ρόλο στον υπολογισμό του εφάπαξ θα παίζει και η κατάσταση του κάθε ταμείου. Έτσι, για παράδειγμα, τα εφάπαξ που θα δίνει ένα ταμείο (όπως πχ το Ταμείο Πρόνοιας των Δημοσίων Υπαλλήλων) που έχει απλήρωτες υποχρεώσεις θα είναι μικρότερο. Από την άλλη βέβαια προβλέπεται ότι οι οφειλές για τα απλήρωτα εφάπαξ αποσβένονται σε 15 έτη και αποφεύγονται δραματικές μειώσεις (έως 80% που θα οδηγούσαν σε εφάπαξ 7.000 ευρώ). Ωστόσο από την 1/1/2014 και μετά, το ετήσιο ποσό απόσβεσης των οφειλών (ή τυχόν δανείων) επιβαρύνει τον ετήσιο συντελεστή βιωσιμότητας με βάση τον οποίο, διαμορφώνονται, ανάλογα οι παροχές των νέων κατ' έτος δικαιούχων», χωρίς δηλαδή το διπλό σύστημα που εφαρμόζεται για όσους έχουν χρόνια ασφάλισης πριν από την 1/1/2014. Επομένως κάποιος ασφαλισμένος που έκανε αίτηση συνταξιοδότησης δεν μπορεί να είναι απόλυτα σίγουρος τι ακριβώς εφάπαξ θα λάβει από το 2015 και μετά: αυτό εξαρτάται και από το αν το ταμείο χρωστάει σε όσους έχουν κάνει προηγουμένως αίτηση, αφού θα προηγείται η εξόφληση του δικού τους εφάπαξ και θα εφαρμόζεται διαφορετικός τρόπος υπολογισμού.

16 Βλ και Rosanvallon P (2001), ο.π., και Lazzarato M, *Η κατασκευή του χρεωμένου ανθρώπου*, Αλεξάνδρειά: Αθήνα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ewald, F, (2000), *Ιστορία του κράτους πρόνοιας*, Αθήνα: Gutenberg.

Hirsch J., «Φορντισμός και μεταφορντισμός: η παρούσα κοινωνική κρίση και οι συνεπειές της», σε Bonefeld,W, & Holloway, J., *Μεταφορντισμός και κοινωνική μορφή. Μια μαρξιστική συζήτηση για το μεταφορντικό κράτος*, Εξάντας: Αθήνα.

Foucault, M, (2012), *Η γέννηση της βιοπολιτικής*, Αθήνα: Πλέθρον.

Markantonatou, M, (2012), «The State and Modes of Regulation in Greece from the Post-War Period to the 2009 Financial Crisis», *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 14 (4) pp 416-432.

Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ, (2013), *Η Ελληνική Οικονομία και η Απασχόληση. Ετήσια Έκθεση 2013*, Αθήνα.

Lazzarato, M, *Η κατασκευή του χρεωμένου ανθρώπου*, Αλεξάνδρεια: Αθήνα.

Σακελλαρόπουλος, Σ,(2014), *Κρίση και κοινωνική διαστρωμάτωση στην Ελλάδα του 21ου αιώνα*, Αθήνα: Τόπος.



INVEST IN GREEN JOBS & SKILLS: ΤΡΙΤΟ ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

Αγαπητοί φίλοι και φίλες,

Μόλις κυκλοφόρησε το 3ο ενημερωτικό δελτίο INVESTinGREEN για να παράσχει ενημερωμένες πληροφορίες σχετικά με το έργο INVESTinGREEN, θέσεις εργασίας και δεξιότητες. Το έργο αποσκοπεί στην κεφαλαιοποίηση εμπειριών από διάφορες χώρες της ΕΕ για την υποστήριξη και την ενίσχυση της ίδρυσης νεοσύστατων Πράσινων επιχειρήσεων, διευκολύνοντας την Πράσινη απασχόληση και την ανάπτυξη στενότερων δεσμών μεταξύ του κόσμου της εκπαίδευσης και του κόσμου της εργασίας.

Πιλοτικές Δράσεις Μάθησης & Δραστηριότητες για την Επιλογή, την Κατάρτιση και την Συνδρομή Δυνητικών Επιχειρηματιών

Στο πλαίσιο του σχεδίου InvestinGreen το Πρότυπο Προσαρμογής, η εμπειρία από την επιτυχή εφαρμογή της Μεθοδολογίας του Δανείου Τιμής της Περιφέρειας Μάρκε μεταφέρεται σε Πιλοτικές Δράσεις Μάθησης για Εκπαιδευτές και Τοπικούς Φορείς της PES και φορείς στήριξης επιχειρήσεων.

Το Πρότυπο Μεταφοράς και Πειραματισμού εφαρμόζεται από τις συμμετέχουσες χώρες (Ιταλία, Ισπανία, Ρουμανία), οι οποίες εκπροσωπούνται σε αυτή τη φάση από τους εξής φορείς: Scuola Superiore del Commercio ε del Turismo dei Servizi e delle Professioni, ITER Innovazione Terziario, Ayuntamiento de Murcia και Satean Fondation μεταξύ του τέλους του 2014 και κατά τις αρχές του 2015 και αποτελείται από:

- Πιλοτικές Δράσεις Μάθησης (πληροφορίες για Καθηγητές και Συμβούλους)
- Κατάρτιση για Δυνητικούς Επιχειρηματίες.

Πιο συγκεκριμένα, οι δράσεις προγραμματισμού των εταίρων έχουν ως εξής:

1. **Scuola Superiore del Commercio del Turismo dei Servizi e delle Professioni** (SSCTSP): Πιλοτική Δράση Μάθησης, 19 – 25 Νοεμβρίου 2014, με τη συμμετοχή, ως δικαιούχων, 9 καθηγητών και φοιτητών της Ένωσης JeCatt (Νεοσύστατες Επιχειρήσεις του Universitŭ Cattolica) μέσω ενός τμήματος κατάρτισης 16 ωρών. Τα εργαλεία που εγκρίθηκαν περιλαμβάνουν Εξετάσεις για τον πιθανό πράσινο επιχειρηματία - Ερωτηματολόγια Αυτοαξιολόγησης, Προφίλ του πράσινου επιχειρηματία, Επιχειρηματικό Σχέδιο, Αξιολόγηση/Σκοπιμότητα. Η κατάρτιση 11 εν δυνάμει επιχειρηματιών στις 3, 4, 10 & 11 Δεκεμβρίου

2014 θα οδηγήσει σε 4 επιχειρηματικά σχέδια (2 επιχειρηματικές ιδέες που αφορούν την πράσινη παραγωγή και 2 επιχειρηματικές ιδέες για την παροχή υπηρεσιών με χαμηλό περιβαλλοντικό αντίκτυπο).

2. **ITER Innovazione Terziario**: Πιλοτική δράση Μάθησης, 19 Νοεμβρίου – 17 Δεκεμβρίου 2014, με τη συμμετοχή 12 δικαιούχων, που θα προσδιοριστούν μέσω εκστρατείας προώθησης που θα απευθύνεται σε φοιτητές πανεπιστημιακών σχολών Επιστήμης της Εκπαίδευσης, Οικονομικών, Μηχανικών και σε φορείς Επαγγελματικών Υπηρεσιών Απασχόλησης, μέσω σεμιναρίων κατάρτισης 4 ημερών. Οι καθηγητές και οι σύμβουλοι που θα συμμετέχουν σε αυτή τη φάση πραγματοποίησαν ένα σεμινάριο (17 Δεκεμβρίου) για τους πιθανούς πράσινους επιχειρηματίες. Το σεμινάριο διαρθρώθηκε ως εξής: ενότητα επιχειρηματικών δεξιοτήτων (π.χ. πώς να αναπτυχθεί η τεχνική εμπειρογνωμοσύνη για τη δημιουργία μίας εταιρείας), ενότητα από την ιδέα στο έργο (π.χ. πώς ανακαλύπτεται και προσδιορίζεται μια επιχειρηματική ευκαιρία), ενότητα σύνταξης του επιχειρηματικού σχεδίου (π.χ. το ανταγωνιστικό σύστημα) και ενότητα στρατηγικού σχεδίου (π.χ. διαδικασίες πρόσβασης σε κίνητρα δημόσιας στήριξης για την ανάπτυξη των παραγωγικών δραστηριοτήτων). Η φάση παροχής συμβουλών και η σύνταξη ενός επιχειρηματικού σχεδίου έλαβε χώρα από τις 18 Δεκεμβρίου 2014 έως τις 9 Μαρτίου 2015, αφορούσε 9 δυνητικούς πράσινους επιχειρηματίες και είχε ως αποτέλεσμα 5 επιχειρηματικά σχέδια.

3. **Ayuntamiento de Murcia** (Δημοτικό Συμβούλιο της Μούρθια): Πιλοτική Δράση Μάθησης, 1 – 15 Δεκεμβρίου 2014, όπου παρέστησαν συνολικά 9 συμμετέχοντες, οι οποίοι εργάζονται για δημοτικές υπηρεσίες απασχόληση ως σύμβουλοι απασχόλησης και αυτοαπασχόλησης. Κατά το πρώτο δεκαπενθήμερο του Ιανουαρίου διεξήχθη η διαδικασία για την επιλογή των επιχειρηματικών ιδεών που ταίριαζαν καλύτερα στο έργο· από τις 15 προτάσεις, επελέγησαν τελικά 6. Τον Ιανουάριο και το Φεβρουάριο πραγματοποιήθηκε το τμήμα κατάρτισης των εκπροσώπων των νεοσύστατων επιχειρήσεων σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο της Μούρθια, καθώς και η επεξεργασία του επιχειρηματικού σχεδίου και η διδασκαλία σχετικά με το επιχειρηματικό σχέδιο. Τέλος διδάξαμε έξι επιχειρηματικά πρότυπα, εκ των οποίων δύο έχουν αρχίσει τη δραστηριότητά τους.

4. **Fundatia Satean (SATEAN):** Πιλοτική Δράση Μάθησης, 28 – 31 Οκτωβρίου 2014, με την ενεργό συμμετοχή 25 συμβούλων και καθηγητών, παρέχοντας παραδείγματα εταιρειών που δραστηριοποιούνται στην πράσινη οικονομία (μελέτες περιπτώσεων). Η δραστηριότητα αυτή οδήγησε στην ανάπτυξη, εντός του Πανεπιστημίου Danubius, διαφόρων επιχειρηματικών σχεδίων και ιδεών που παρουσιάστηκαν από τους δυνητικούς επιχειρηματίες (Μάρτιος 2015) κατά τη διάρκεια του διακρατικού σεμιναρίου.

Τα **κύρια σημεία** ισχύος που απορρέουν από την εφαρμογή των διαφόρων Πιλοτικών Δράσεων Μάθησης στις χώρες πειραματισμού είναι η ανάδειξη του καινοτόμου

χαρακτήρα του INVESTinGREEN ως ένα νέο είδος γνώσεων σχετικά με τις επιχειρήσεις και η αποτελεσματικότητά του ως συγκεντρωτικό πρότυπο χωρίς γραφειοκρατία που μπορεί εύκολα να υιοθετηθεί σε αρκετές χώρες.

Συνοπτική Παρουσίαση των Ιδεών των Επιχειρηματικών Σχεδίων

1. Scuola Superiore del Commercio del Turismo dei Servizi e delle Professioni

Πόρισμα: 4 Επιχειρηματικά Σχέδια

- **MandorliAMO:** παραγωγή οργανικών αμυγδάλων, τα μηχανήματα θα λειτουργούν με περιβαλλοντικά συνειδητό τρόπο και τα κελύφη αμυγδάλων θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για την παραγωγή πράσινης ενέργειας.
- **LOMBRICOAMICO 3.0:** Δημιουργώντας μια οργανική μονάδα διάθεσης αποβλήτων χάρη σε γαιοσκώληκες, μια φυσική και ενάρετη μέθοδος για την ανάκτηση όλης της οργανικής ύλης.
- **2green2lock:** Υπηρεσία ενοικίασης κουτιών, περιορισμένη και με εκτεταμένα σημεία εφοδιασμού που θα είναι σε θέση να ανταποκριθεί σε πολλαπλές ανάγκες και θα μείωνε τα ταξίδια, συμβάλλοντας έτσι στη μείωση των εκπομπών CO2.
- **NATURALMENTE FOOD:** Υπηρεσίες παράδοσης τροφίμων με χαμηλό περιβαλλοντικό αντίκτυπο. Χρησιμοποιώντας τρόφιμα «από το αγρόκτημα στο τραπέζι» (μηδέν χιλιόμετρα) και ηλεκτρικά υποβοηθούμενο τρίκυκλο ταξί, χωρίς τη χρήση βενζίνης/πετρελαίου

2. ITER Innovazione Terziario

Πόρισμα: 5 Επιχειρηματικά Σχέδια

- **Υπηρεσίες ενεργειακής απόδοσης και ανανεώσιμες πηγές ενέργειας**
- **Εταιρεία μόδας** για την παραγωγή και τη διανομή ενδυμάτων: παραγωγή με χαμηλό περιβαλλοντικό αντίκτυπο που έχει ως στόχο την ενίσχυση μικρο-τοπικών παραγωγών (και χειροποίητα).
- **Σαλιγκαροτροφία** για τη γαστρονομία.
- Παραγωγή και συσκευασία **βιολογικών** προϊόντων.
- **Οργανική βιοτεχνική ζαχαροπλαστική** για καταναλωτές με τροφικές αλλεργίες (χωρίς γλουτένη, χωρίς λακτόζη, χωρίς αυγά, χαμηλό επίπεδο ή καθόλου νάτριο, χαμηλό επίπεδο ή καθόλου ζάχαρη).

3. Ayuntamiento de Murcia (Δημοτικό Συμβούλιο της Μούρθια)

Πόρισμα: 6 Επιχειρηματικά Σχέδια

- **Ολοκληρωμένη υπηρεσία ενεργειακής απόδοσης, συμβουλευτικές υπηρεσίες, ανακαινίσεις** για την αύξηση της ενεργειακής απόδοσης και την εμπορία ενός προϊόντος-δώρο που ονομάζεται «Caja Eficiencia Facil" και αποτελείται από πακέτο δώρου προς εγκατάσταση. Ξεκίνησε τη δραστηριότητα: Φεβρουάριος 2015.
- Η **διεξαγωγή ενεργειακών ελέγχων** αποσκοπεί στη μείωση της κατανάλωσης ενέργειας στον τομέα της στέγασης και την αύξηση της άνεσης. Ξεκίνησε τη δραστηριότητα: Φεβρουάριος 2015.
- **Τεχνικό γραφείο και επί τόπου δια-**

χείριση για τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης των κατοικιών μέσω της εφαρμογής βιώσιμων τεχνολογιών, της εγκατάστασης βελτιωμένης μόνωσης και της διαχείρισης της ενεργειακής απόδοσης για τις κατοικίες ή τους χώρους εργασίας.

- **Ηλεκτρονικό κατάστημα για βιολογικά σαπούνια** που παρασκευάζονται από τον φορέα προώθησης με έλαιο που λαμβάνεται από ελιές στο αγρόκτημά τους. Τα σαπούνια παρασκευάζονται σε διάφορα μεγέθη, χρώματα και σχήματα, με διαφορετικά αρώματα, ανάλογα με τα συστατικά που χρησιμοποιούνται (λεμόνι, δεντρολίβανο, τριαντάφυλλο, πορτοκάλι) και η συγκομιδή τους θα γίνεται από τις καλλιέργειες του φορέα προώθησης ή από κοντινά αγροκτήματα.

- Ο σκοπός αυτού του επιχειρηματικού προτύπου είναι να δημιουργήσει μία δομή για την αύξηση εσόδων από την τρέχουσα απασχόληση. Το έργο επικεντρώνεται σε διαβούλευση με τη δημόσια διοίκηση και με αυτόνομους οργανισμούς για τη **διαχείριση Ευρωπαϊκών προγραμμάτων**.

- **Υπηρεσία τροφοδοσίας αυστηρά χορτοφαγικών (vegan) τροφίμων** με σκοπό την πώληση σε ιδιώτες και καφετέριες, μέσα από την προώθηση της δημιουργικής οικονομίας και την θέση της ως Συνεταιρισμός συναφών εργασιών.

4. Fundatia Satean (SATEAN)

Πόρισμα: 4 Επιχειρηματικά Σχέδια

- **Το Σπίτι του μελόψωμου.** Η κύρια δραστηριότητα είναι η παραγωγή οργανικών μελόψωμων και εμπορία τους σε ξύλινα σπίτια κατά τη διάρκεια τοπικών φεστιβάλ σε όλη τη χώρα.

- **Χορτοφαγικό Κατάλυμα.** Το έργο έχει σχεδιαστεί με τηλεφωνική εφαρμογή iOS, Android και Windows Phone. Με τη βοήθεια της εφαρμογής μπορούμε να εντοπίζουμε εύκολα εστιατόρια και καταστήματα με φυσικά προϊόντα (χορτοφαγικά, αυστηρά χορτοφαγικά, ωμά, φυσικά). Επίσης περιλαμβάνονται συγκεκριμένα καταστήματα: βιολογικά, παραδοσιακά, χορτοφαγικά, αυστηρά χορτοφαγικά. Η αίτηση θα περιλαμβάνει συγκεκριμένα καταστήματα και εστιατόρια από τις μεγαλύτερες πόλεις της Ρουμανίας.

- **Μελισσοκόμος στη χώρα σας.** Στη Ρουμανία η μελισσοκομία ευνοήθηκε από το ήπιο κλίμα και τη γενναιόδωρη φύση και ο παράδεισος της μελισσοκομίας εκτείνεται για πάνω από ένα χρόνο από τον Μάρτιο μέχρι τον Οκτώβριο με ποικίλη χλωρίδα για τις μέλισσες, απέραντα δάση με ακακίες και κιτριές, πολλές καλλιεργούμενες εκτάσεις με οπωροφόρα δέντρα και ηλιοτρόπια. Παρά το γεγονός ότι η μελισσοκομία είναι πολύ παλιό επάγγελμα, δεν έχει αναπτυχθεί παρά μόνο τα τελευταία χρόνια και η απόδειξη είναι τα μαθήματα που οργανώνονται συνεχώς.

- **Εκδηλώσεις στο Φεγγαρόφωτο.** Τροφοδοσία και διοργάνωση εκδηλώσεων. Σκοπός είναι να υιοθετήσουμε μια φιλική στάση προς το περιβάλλον, δεδομένου ότι οι επενδύσεις επικεντρώθηκαν σε καθαρές πηγές υλικών.

Για περισσότερες πληροφορίες παρακαλούμε επισκεφθείτε την ιστοσελίδα:
www.investingreen.eu

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΙΝΕ/ΓΣΕΕ

1- 2 Ιουνίου 2015

Συμμετοχή του ΙΝΕ–ΓΣΕΕ (Γ. Αργείτης και Χρ. Τριανταφύλλου) στην ετήσια Διάσκεψη του Δικτύου Συνδικαλιστικών Ερευνητικών Ινστιτούτων (TURI), που διοργάνωσε στο Άμστερνταμ το Ευρωπαϊκό Συνδικαλιστικό Ινστιτούτο (ETUI) με θέματα εργασιών: εργασιακές σχέσεις & κοινωνικός διάλογος στην Ολλανδία, προκλήσεις για τα συνδικάτα στην Ευρώπη, ανισότητες, στρατηγικές για την οργάνωση & προσέλκυση μελών στα συνδικάτα, εναλλακτικές προτάσεις από τα συνδικάτα για την οικονομική και κοινωνική πολιτική, πρόσφατες εξελίξεις και μελλοντικές συνεργασίες στο πλαίσιο του δικτύου (TURI). Ο επιστημονικός Διευθυντής του ΙΝΕ έκανε εισήγηση με θέμα *«Η εναλλακτική πρόταση του ΙΝΕ/ΓΣΕΕ για έξοδο της ελληνικής οικονομίας από την κρίση».*

ΙΝΕ/ΓΣΕΕ
Ιουλιανού 24, Τ.Κ. 104 34
Κωδ. 3385